

Bergen op Zoom

Monument op de Brabantse Wal

Monumentennota 2004-2008

2008

BERGEN OP ZOOM

Monument op de Brabantse Wal

Monumentennota 2004 - 2008

Gemeente Bergen op Zoom
Sector ROB, september 2004

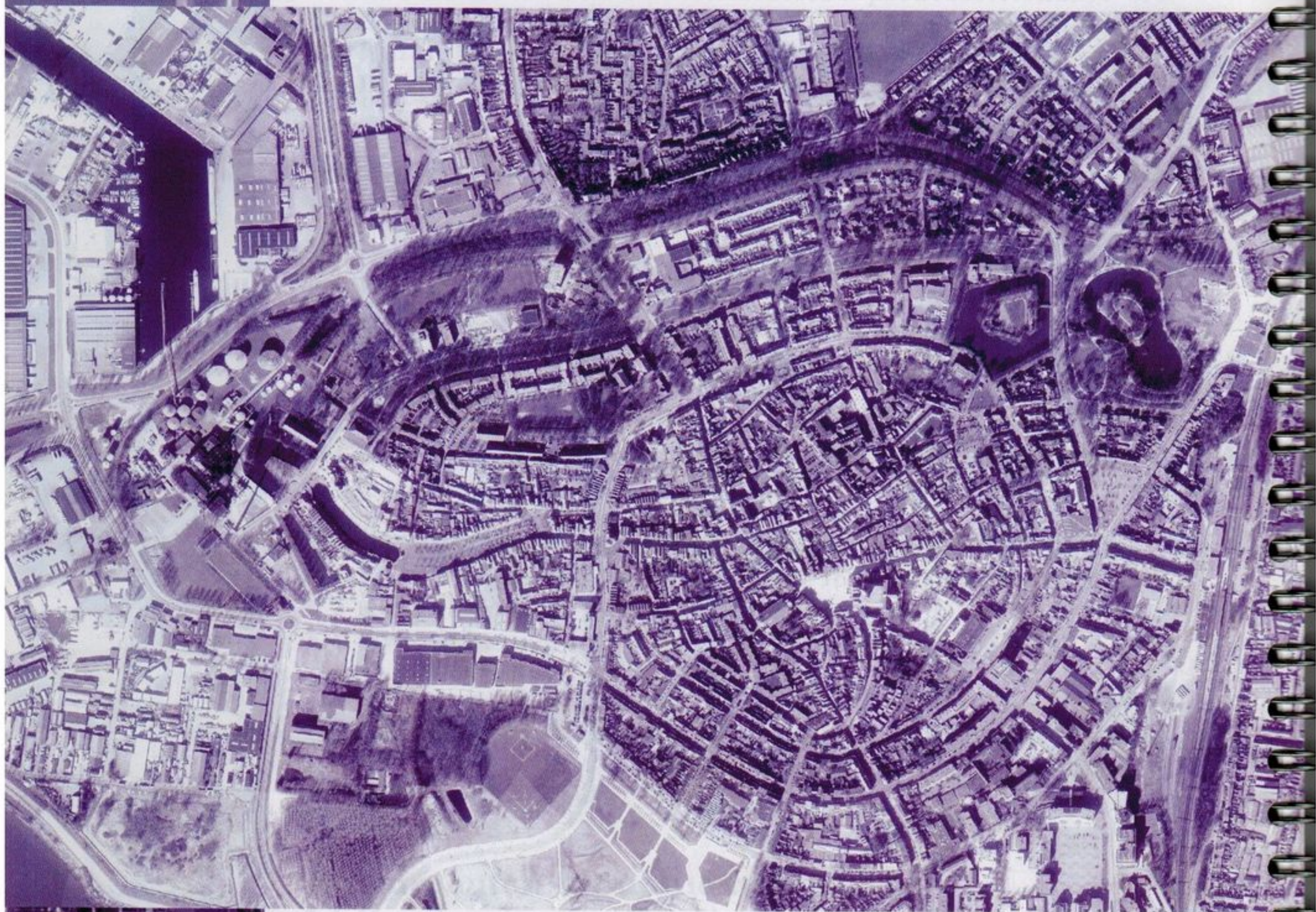
Monu

Inhoudsopgave

1. Inleiding	5.
2. Waarom de Nota Monumenten beleid	7.
2.1 Doel/aanleiding	7.
2.2 Huidig beleid	7.
2.3 Beleid op hoofdlijnen	8.
3. Evaluatie monumentenbeleid	9.
3.1 Aangewezen beschermd stadsgezicht	9.
3.2 Uitbreiding gebied	10.
4. Rijksmonumenten en MIP en MSP	11.
4.1 Rijksmonumenten	11.
4.2 MIP en MSP	12.
4.3 Nota Belvédère	13.
4.4 Overzicht rijksmonumenten	14.
5. Gemeentelijke monumenten	15.
5.1 Kern Bergen op Zoom	15.
5.2 Kern Halsteren/Lepelstraat en Heimolen	15.
5.3 Overzicht gemeentelijke monumenten	16.
6. Archeologie	17.
6.1 Inleiding	17.
6.2 Uitvoering beleid	18.
7. Instrumenten Monumentenbeleid	19.
7.1 Meer kennis van cultuurhistorische waarden	19.
7.1.1 Bouwhistorische onderzoeken	20.
7.2 Wet op de Ruimtelijke Ordening	21.
7.2.1 Anti-doorbrakenbeleid	21.
7.2.2 De gewijzigde Woningwet	21.
7.2.3 Nieuw Welstandsbeleid	22.

7.2.4 Drieluik Nota Structuurbeeld, Beelkwaliteitplan en Nota Openbare Ruimte Binnenstad	22.
7.3 Wederopbouw	23.
8. Restauratiebeleid	25.
8.1 Actieve benadering van eigenaren	25.
8.2 Intensievere begeleiding van restauraties	26.
8.3 Financiële consequenties	26.
8.3.1 Financiële aspecten	26.
8.3.2 Andere financiële partners	27.
8.3.3 Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing (ISV)	28.
9. Financiering en personele aspecten	29.
10. Waar staan we voor?	31.
10.1 Stadsvisie	31.
10.2 Cultuurhistorisch kwaliteitbeheer	31.
10.3 Speerpunten van beleid	32.
11. Communicatie en Overleg	33.
12. Programma van uitvoering	35.
12.1 Strategisch plan tot 2008	35.
Bijlagen	
Bijlage A. overzicht Rijks- en gemeentelijke monumenten	37.

Luchtfoto centrumgebied waar het beschermd stadsgezicht op van toepassing is. Centraal is de Grote Markt te zien, rechts de spoorzone met het centraal station en links het Nieuwpoort terrein.

1. Inleiding

Bergen op Zoom, jubelstadje aan de Schelde, maar in het afgelopen jaar ook Anton van Duinkerkenstad, is een gemeente die zich graag profileert als monumentenstad.

Kenmerkend zijn dan ook de vele grote gemeentelijke monumentale gebouwen en de particuliere woonhuismonumenten die de stad rijk is. Veel toeristen komen graag naar Bergen op Zoom om te genieten van de monumentale schoonheid van de binnenstad. Grote trekkers zijn uiteraard het unieke stadspaleis, het Markiezenhof, de Sint Gertrudiskerk met haar toren de Peperbus en het oude stadhuis aan de Grote Markt. Al deze monumenten zijn van grote cultuurhistorische waarde, maar hebben daarnaast een economisch en toeristisch-recreatief belang.

Gelukkig hebben achtereenvolgende bestuurders van onze stad deze waarden erkend en worden sedert vele jaren grote inspanningen getoost om de binnenstad attractief te houden. Veel geldmiddelen zijn gestopt in de restauratie van monumentenpanden, zowel particuliere als gemeentelijke. Maar ook de openbare ruimte is niet vergeten. Vele miljoenen euro's zijn de laatste jaren gestopt in het leggen van een nieuwe "vloerbedekking" in de binnenstad. De natuurstenen bestrating in het centrumgebied geeft dan ook een uitstraling die de monumentale sfeer enorm versterkt.

Sedert 1 januari 1997 bestaat de gemeente Bergen op Zoom echter ook nog uit de kernen Halsteren en Lepelstraat van de voormalige gemeente Halsteren en delen van de buitengebieden van de (voormalige) gemeenten Woensdrecht en Wouw. Het is zaak ook deze delen niet te vergeten en voor zover mogelijk de aanwezige monumentale waarden te behouden en zichtbaar te maken voor eenieder. De historische kwaliteiten van deze kernen dienen onderkend te worden en waar mogelijk te worden ingebed in de stedenbouwkundige structuren en landschappelijke waarden van de directe omgeving. In Halsteren kunt u onder meer genieten van het Oude Raadhuis en de achterliggende Martinuskerk en de St. Quiriniuskerk in de Dorpsstraat. Voorts is de oude begraafplaats aan de Dorpsstraat heel bijzonder. Aan de Heimolen nr.15 vindt u een fraai gerestaureerde langgevelboerderij die thans als woonhuis in gebruik is.

De stad in het grote geheel is evenwel geen statisch gebeuren maar onderhevig aan allerlei veranderingen. Immers, een stad die leeft zal voortdurend werken aan maatschappelijke en stedenbouwkundige verbeteringen.

Dit betekent dat ook de cultuurhistorische waarden aan veranderingen onderhevig kunnen zijn. Dit zal niet alleen betrekking hebben op de aanwezige bebouwing of onderdelen daarvan, maar ook op de directe omgeving.

Niet alleen de afzonderlijke monumenten maar ook de zorg voor de stad en het ommeland zal een levend en levendig geheel moeten zijn.

Het afgelopen jaar zijn diverse bouwstenen aangedragen om de belevingskwaliteit te verhogen. Denk hierbij aan de nieuwe Welstandsnota en het in juli 2003 vastgestelde drieluik Nota Structuurbeeld, Beeldkwaliteitplan en Nota Openbare Ruimte Binnenstad. De voorliggende nota over het monumentenbeleid voor de komende vijf jaar wil hierbij aansluiten en een bijdrage leveren aan de gedachtevorming op welke wijze de kwaliteit van de gebouwde omgeving kan worden bevorderd en in stand gehouden en wat daarbij dan de rol van de monumentenzorg kan zijn. De gemeentelijke overheid kan haar taak echter niet goed vervullen indien haar beleid geen maatschappelijk draagvlak heeft. Essentieel is dan ook het monumentenbeleid verder af te stemmen en te ontwikkelen in een goed overleg met de diverse belangengroeperingen.

Bergen op Zoom, september 2004

G.A.A.J. Janssen

Wethouder Ruimtelijke Ordening, Verkeer en Monumentenzorg

Kapel aan Sint-Catharinaplein

Rijksmonument stadsschouwburg
De Maagd is naar ontwerp van
architect O. Greiner ingericht in de
voormalige parochiekerk van de
Maagd Maria Ten Hemel Opneming.
Te weten een neoclassicistische
halvenkerk uit 1824/1829.

2. Waarom Monumentenbeleid?

2.1 Doel/aanleiding

Het monumentenbeleid bestaat tot op dit moment uit niet meer dan wat incidentele "tools" die zelfs tot voor kort ook nog verdeeld lagen over de diverse disciplines van het ambtelijk apparaat.

Voeg daarbij nog de recent via het zogenaamde "Verdrag van Malta" internationaal opgedragen rijksbemoeienis met het bodemarchief (de archeologie) en de steeds groter wordende betrokkenheid van belangengroeperingen, dan mag duidelijk zijn dat een integrale beleidsnota op het gebied van de monumentenzorg onontbeerlijk is.

Ook is er sprake van recent gewijzigde maar ook komende nieuwe regelgeving op het gebied van subsidie en financieringsregelingen voor restauratie en onderhoud van monumentenpanden.

Tevens staan we aan de vooravond van een aantal grote stedenbouwkundige ingrepen rondom het Paradegebied en het westelijk en zuidwestelijk deel van het centrumgebied van Bergen op Zoom (Havenkwartier en Geertruidapolder).

Deze grootschalige ontwikkelingen zullen van grote invloed zijn op het oude historische stadsdeel.

Een tijdige bezinning op het te voeren monumentenbeleid is dan ook noodzakelijk.

Als toetsingskader voor het toekomstig te voeren monumentenbeleid zal zeker nodig zijn de aanwezigheid van een beeldkwaliteitsplan, een nota openbare ruimte en een welstandsbeleid ten aanzien van monumenten en hun omgeving. Het Structuurbeeld, Beeldkwaliteitsplan en de Nota Openbare Ruimte Binnenstad hebben de inspraak/vaststellingsprocedure doorlopen en zijn door de gemeenteraad vastgesteld in de vergadering van 24 juli 2003. Ook de Welstandsnota is intussen vastgesteld.

De nota's zullen een basis zijn waarop het monumentenbeleid verder kan worden uitgewerkt. Tevens zijn de Monumentenwet 1988 en de Monumentenverordening 1994 voor de gemeente Bergen op Zoom eveneens kaders waaraan het monumentenbeleid getoetst dient te worden. Voor de gemeentelijke verordening is het zo dat deze op korte termijn geactualiseerd dient te worden vanwege de diverse gewijzigde wetgevingen. Met name de archeologie en bouwhistorie zullen in de verordening een (nieuwe) plaats moeten krijgen.

Vanuit de rijksoverheid zijn ook toetsingskaders aangegeven waaraan het gemeentelijk monumentenbeleid getoetst kan/dient te worden. Hierbij valt te denken aan de Nota Ruimte, de eerder genoemde Monumentenwet 1988 en (de uitbreiding van het gebied van) het aangewezen Beschermd Stadsgezicht.

De Nota Ruimte benadrukt de cultuurhistorie in ruimtelijk ordeningsperspectief. In streek- en bestemmingsplannen zal aandacht besteed moeten worden en koppeling gelegd moeten worden met de aspecten van cultuurhistorie.

De Monumentenwet 1988 vraagt meer aandacht voor het instandhoudingsbeleid voor monumenten en de archeologie. Met name de resultaten van het Verdrag van Malta zijn nader vastgelegd. In de toekomst zal het adagium "de verstoorder betaalt" opgeld doen. Dit betekent dat bij (ver)nieuwbouwplannen (aanvullend) archeologisch onderzoek vereist kan worden, welke kosten aan de betreffende eigenaar/ontwikkelaar doorberekend zullen worden.

2.2 Huidig beleid

De gemeente Bergen op Zoom noemt zich al jarenlang met gepaste trots een monumentenstad.

Dit is niet onterecht, gelet op de aantallen rijks- (340) en gemeentelijke monumenten (405) die de stad rijk is.

In hoofdstuk 8 van de nota zal verder ingegaan worden hoe het restauratiebeleid handen en voeten gegeven kan worden.

Lange tijd is het bedrijven van monumentenzorg een eigen gemeentelijke beleidszaak geweest. De gemeente beoordeelde restau-

De Lievevrouwepoort, aan de Lievevrouwestraat

ratieplannen, gaf aan waar de prioriteiten lagen en verstrekke dienovereenkomstig gemeentelijke (dan wel in overleg met rijk en provincie) koppelsubsidies.

Eerst in de begin zeventiger jaren is er sprake van particulier initiatief. De Stichting Stadsherstel Bergen op Zoom deed haar intrede en pakte met name die restauraties op die particulieren lieten liggen of die te ingrijpend of te risicovol waren. Het voordeel voor de stichting was dat er gebruik gemaakt kon worden van ruimere subsidiemogelijkheden.

Voorts was een groep kritische binnenstadsbewoners die met enige argwaan het gemeentelijk beleid voor de binnenstad volgde, i.c. de Vereniging Binnenstad Bergen op Zoom.

Teneinde niet steeds in conflictueuze situaties te verzanden ter zake van andersoortige inzichten in het beleid voor de binnenstad, is er toen een onregelmatig overleg gestart tussen de gemeente en de genoemde vereniging. Hoewel de uitkomsten van de gevoerde overlegs niet altijd tot consensus hebben geleid en soms zelfs zijn blijven steken in tegenstrijdige belangen, heeft dit wel bijgedragen tot een diepere besluitvorming bij de gemeente over een groot aantal binnenstadszaken.

Omdat ook de recessie zich doet gevoelen op het terrein van de monumentenzorg en er door een terugtrekkende rijksoverheid steeds minder financiële middelen beschikbaar worden gesteld, wordt het nog meer noodzakelijk om het particulier initiatief te betrekken bij de monumentenzorg om de continuïteit ervan te waarborgen.

Zo is er een overeenkomst gesloten met de Stichting Nationaal Restauratiefonds en is er drie jaar geleden de NV Stadsherstel Bergen op Zoom in het leven geroepen, waarvan de gemeente Bergen op Zoom ook aandeelhouder is.

Verderop in de nota zal op deze samenwerkingsverbanden nader worden ingegaan.

Om de culturele waarden voldoende draagvlak en meer inhoud te geven is het noodzakelijk gebleken dat de monumentenzorg uit haar traditionele en ietwat behoudende schulp kruipt en zich openstelt voor de realiteit van de stedelijke leefomgeving van vandaag. Juist door samenwerking met de voormelde belangengroeperingen kan het behoud van de cultuurhistorische waarden het best worden gediend en de monumentenzorg naar de toekomst toe gewaarborgd worden.

2.3 Beleid op hoofdlijnen (een beleidskader)

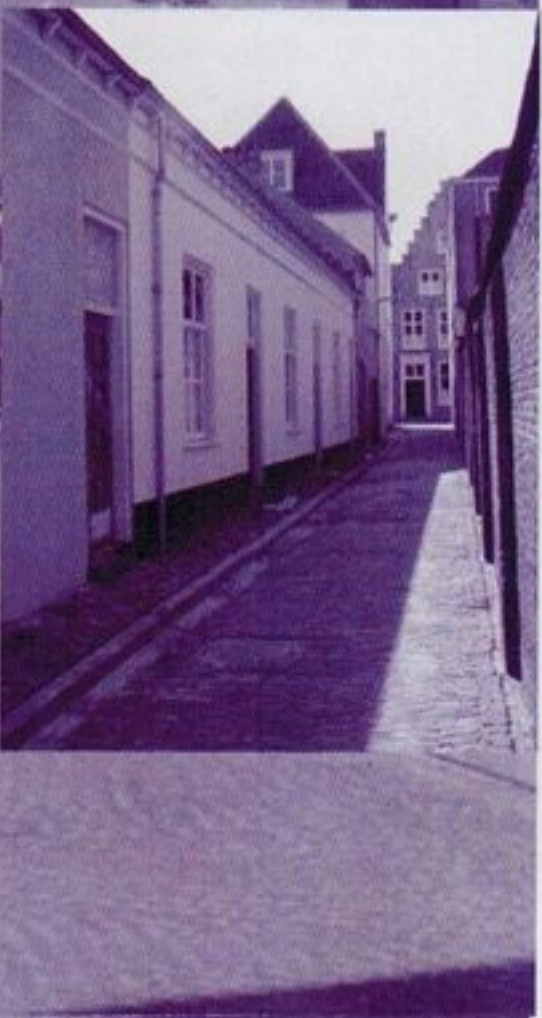
Zoals het duale stelsel voorschrijft, stelt de gemeenteraad het beleid in hoofdlijnen vast over een bepaalde periode, in dit geval vijf jaar. Aan het einde van deze periode moeten de stellers van het beleid kunnen verantwoorden dat dit beleid adequaat is uitgevoerd.

Het beleid op hoofdlijnen van deze monumentennota bestaat uit:

- Evaluatie huidig monumentenbeleid;
- Instrumenten monumentenbeleid;
- Restauratiebeleid;
- Financiering en personele aspecten;
- Communicatie en overleg;
- Programma van uitvoering; strategisch plan tot 2008.

Binnenhof Huize Sint Gertrudis. Een groot woningblok dat zich uitstrekt van de Blauwehandstraat tot de Goudenbloemstraat/Korenmarkt.

3. Evaluatie Monumentenbeleid

3.1 Aangewezen Beschermd Stadsgezicht.

Omdat de binnenstad van Bergen op Zoom in de zeventiger en tachtiger jaren van de vorige eeuw nog veel oude structuren van de historische straten- en bebouwingspatronen bezat, alhoewel onderkend werd dat er toch nog al wat onverantwoorde kaalslag op diverse plaatsen was gepleegd, is bij besluit van 10 november 1986 van de Ministers van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur en Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer de oude binnenstad van onze gemeente aangewezen als Beschermd Stadsgezicht als bedoeld in artikel 20 van de Monumentenwet (thans artikel 35 Monumentenwet 1988).

Een dergelijke aanwijzing geeft aan dat enerzijds het gebied bepaalde monumentale waarden en kwaliteiten bezit, hetgeen toeristisch-recreatief van belang is en anderzijds daarmee een verbod kent tot geheel of gedeeltelijk afbreken van bouwwerken zonder of in afwijking van een door burgmeester en wethouders verleende vergunning (sloopvergunning).

Vorig jaar (op 14 maart 2003) heeft professor drs. A. Asselbergs, directeur van de Rijksdienst voor de Monumentenzorg, in zijn oratie bij zijn aantreden als bijzonder hoogleraar Monumentaal Bouwkundig erfgoed aan de Katholieke Universiteit van Nijmegen nog eens benadrukt dat het begrip "beschermd stadsgezicht" een blijkbaar onuitroeibaar misverstand met zich brengt dat in zo'n bijzonder gebied geen ontwikkelingen mogen plaatsvinden, terwijl het van de wetgever toch de bedoeling is geweest om de ruimtelijke dynamiek een culturele dimensie te geven. Hierdoor worden getalenteerde ontwerpers de lust ontnomen om monumenten nieuwe

Kaart beschermd stadsgezicht

culturele vitaliteit te geven en wordt ook de gewetensvolle architect al snel aangezet om in zijn dienstbaarheid aan het verleden historischer te worden dan het monument.

Daarnaast stelde hij de vraag of de huidige Monumentenwet 1988 en het bestel van de monumentenzorg wel zijn toegerust om niet alleen het monument materieel in stand te houden, maar ook de culturele vitaliteit ervan te stimuleren.

Wellicht een vraag die het (negatieve) antwoord al in zich heeft!

3.2 Uitbreiding gebied

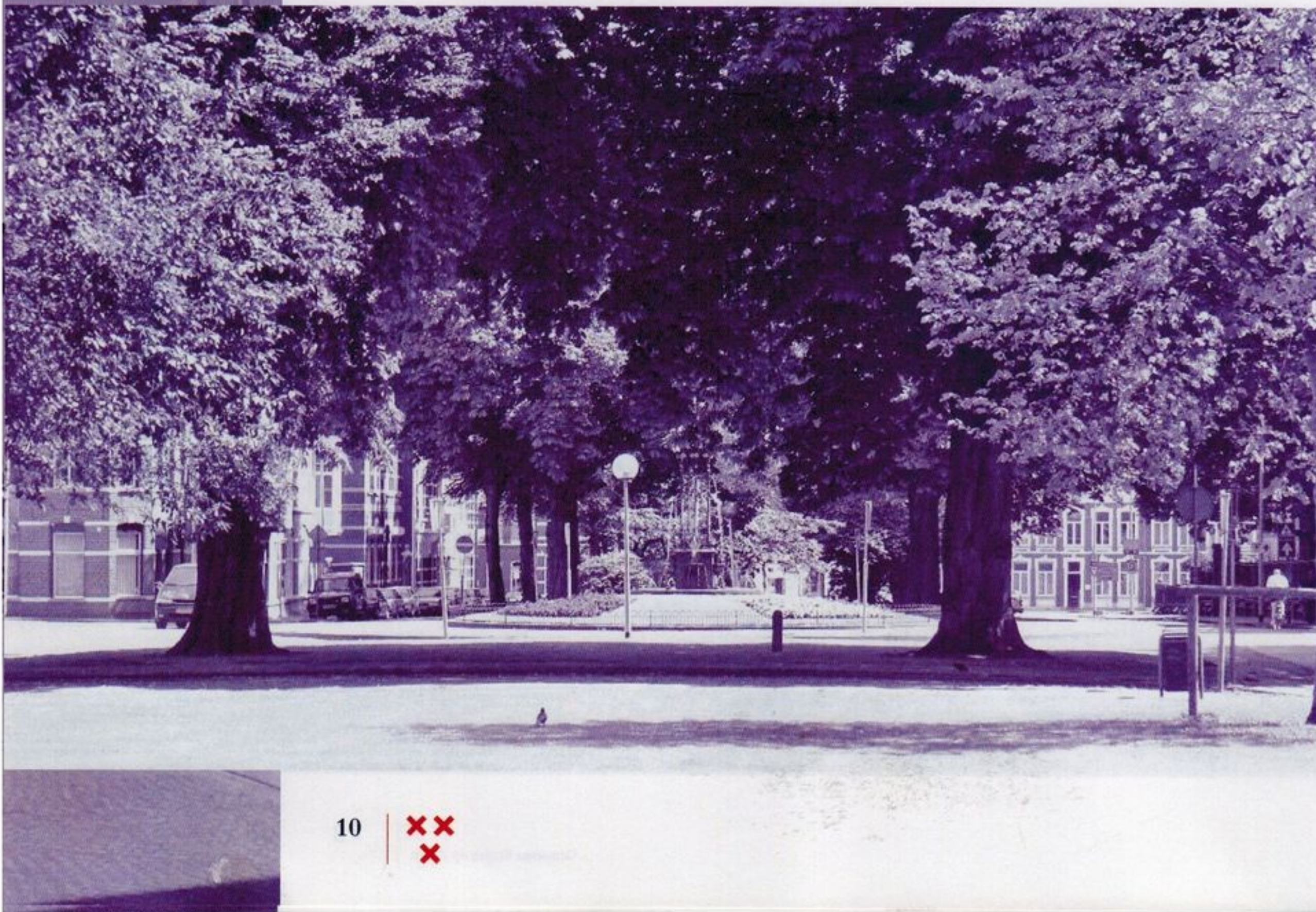
In het kader van het Monumenten Inventarisatie Project (MIP) en Monumenten Selectie Project (MSP) is gebleken dat de bebouwingen en de stratenstructuren van de noordschil (Vestinggronden-Noord) en de zuidschi (Vestinggronden-Zuid) van het centrumgebied van dien aard zijn dat door de Rijksdienst voor de Monumentenzorg aan de Staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen is voorgesteld om het eerder in 1986 aangewezen gebied van het Beschermd Stadsgezicht uit te breiden met beide schillen.

De bebouwing van deze gebieden heeft in de tweede helft van de 19e eeuw plaatsgevonden op de locaties waar voorheen de vestingwerken van Menno van Coehoorn gesitueerd waren.

Na de slechting van deze vestingwerken onder leiding van Ir. F. W. van Gendt zijn deze gebieden benut voor de uitbreiding van Bergen op Zoom

Dit uitbreidingsvoorstel is door genoemde staatssecretaris in oktober 2002 in procedure gebracht. Naar verwachting zal de definitieve besluitvorming over de uitbreiding van het Beschermd Stadsgezicht eind 2004/begin 2005 plaatsvinden.

Het Lange Park, ontworpen door tuinarchitect L. Rosseels, tussen Bolwerk-Noord en Bolwerk-Zuid en is onderdeel van de uitbreiding Beschermd Stadsgezicht.

4. Rijksmonumenten en MIP en MSP

4.1 Rijksmonumenten

De aanwijzing van de rijksmonumenten in de diverse gemeenten heeft plaatsgevonden in 1961 ten tijde van de vaststelling van de eerste Monumentenwet.

Voor onze gemeente betekende dit dat in de kern Bergen op Zoom er circa 200 panden zijn aangewezen als rijksmonument en voor de kern Halsteren een drietal panden.

In de loop der jaren zijn objecten teloorgegaan tengevolge van economisch verval c.q. brand en zijn er enige bijgekomen in verband met kwaliteitserkenning danwel ter voorkoming van (vroegtijdige) sloop.

De aanwijzing van panden en objecten tot rijksmonument betekende naast de relatief geringe beperking van het gebruik van de eigendom (geen sloop of onaanvaardbare wijzigingen aan het object) de mogelijkheid tot het verkrijgen van rijks-, provinciale en gemeentelijke bijdragen in de restauratie- en onderhoudskosten van het object. In de hoogtijdagen van de jaren tachtig van de vorige eeuw betekende dit soms voor eigenaren van rijksmonumenten dat een bijdrage verkregen kon worden tot 80% van de subsidiabele restauratiekosten!

In latere decennia zijn tengevolge van verminderde geldstromen bij het rijk de toe te kennen bijdragen aanzienlijk verminderd. Wel werd het mogelijk om kosten voor regulier onderhoud aan een rijksmonument fiscaal af te trekken bij de jaarlijkse belastingopgave.

Omdat de begrotingspost monumentenzorg drastisch is teruggelopen, is op enig moment de noodklok geluid door allen die de monumentenzorg in de gevarezone terecht zagen komen.

Uiteindelijk heeft dit in 1994 geresulteerd in de beleidsnota "Strategisch Plan voor de Monumentenzorg", gekoppeld aan extra geldmiddelen.

Na deze positieve beslissing heeft de Rijksdienst voor de Monumentenzorg het werkplan "Op de Bres" gepresenteerd, waarin voorstellen zijn gedaan over de besteding van extra middelen.

Cruciaal in dit plan was de herziening van de oude subsidieregeling "Besluit rijkssubsidieering restauratie monumenten" (Brrm), met name door de verlaging van de toe te kennen subsidiepercentages en de nieuwe wijze waarop de budgetten voor gemeenten werden berekend en toebedeeld.

De nieuwe berekeningsgrondslag vormt een behoefteraming per gemeente, in plaats van een uitkering op basis van het aantal per gemeente aanwezige rijksmonumenten.

Voorts is in de nieuwe Brrm, die in 1997 van kracht is geworden, bepaald dat er vaste toedelingspercentages worden gehanteerd voor de verdeling over twee categorieën monumenten. Deze percentages betreffen 50% woonhuizen en 50% kerken en overige monumenten, waarbij van de laatste categorie ten hoogste de helft naar de categorie woonhuizen mag worden overgebracht en andersom. Deze maatregel is ingegeven uit het oogpunt van inverteerbaarheid voor het rijk; woonhuizen leveren namelijk gunstiger (belasting)resultaten op voor de financiële huishouding van het rijk.

Voor de gemeenten is de categorie woonhuizen echter vaak lastig hanteerbaar omdat er veel particuliere eigenaren bij zijn betrokken, die lang niet altijd in staat of bereid zijn zelf veel te investeren in hun monument. Deze categorie vergt een actieve, arbeidsintensieve benadering.

Bovendien moet aan het rijk meer informatie dan voorheen worden verstrekt.

In 1997 is in alle budgethoudende gemeenten en provincies een behoefteraming uitgevoerd. In onze gemeente is toen de behoefteraming uitgevoerd door PRC/Bouwcentrum. Bij dit onderzoek waren ongeveer 200 rijksmonumenten betrokken. De gespecificeerde lijst van restauratiebehoeften is bij de Rijksdienst voor de Monumentenzorg vervolgens vertaald in een budget.

In 2002 heeft een actualisering/nacontrole van de behoefteraming plaatsgevonden omdat gebleken was dat de in 1997 uitgevoerde

Croonenburch aan Noordzijde Haven. Onderkelderd hoekpand met een lijstgevel in schoon metselwerk.

Fontein aan de Burgemeester Stulemeyerlaan.

Steenbergsestraat 27 "Het Swarten Anker". Groot onderkelderd woonhuis op vierkante plattegrond, opgetrokken uit rode baksteen met in de voorgevel rijkelijk toegepaste lijsten, banden, consoles en balkon.

Rijksmonument Het Markiezenhof is een complex dat bestaat uit een aantal gebouwen, gegroepeerd rond twee binnenplaatsen, de grotere noorden, de kleine ten zuiden van de zuiden ingang.

opnames niet geheel nauwkeurig waren. Hoewel het de keuze was om deze controle te laten uitvoeren door een extern bureau of in eigen beheer, is gekozen voor een opname in eigen beheer, waarbij tevens de in het MSP opgenomen panden in het onderzoek zijn meegenomen.

Reden voor deze keuze was dat er een grotere affiniteit zou zijn met de cultuurhistorische en bouwtechnische ontwikkelingen van de gene die werkzaam is binnen het vakgebied in de eigen organisatie. Monument en eigenaar van het monument zijn in het algemeen beter bekend, er zijn kortere lijnen en er kan vanuit de gemeente betere service verleend worden.

Dit laatste onderzoek heeft nadrukkelijk voor tenminste 35 panden een andere bouwkundige kwalificatie opgeleverd.

Anderzijds is de herstelurgentie in het algemeen lager uitgevallen dan vijf jaar geleden. Immers, er heeft intussen voor een aantal panden restauratie plaatsgevonden. Voorts zijn de opnames accurater uitgevoerd. Ook blijkt dat met name de grotere objecten (vooral kerken) een hogere herstelurgentie en restauratie(subsidie) behoefte hebben dan voorheen werd gedacht.

Dit en een landelijk minder beschikbaar budget heeft uiteindelijk geleid tot een behoorlijke beperking van de mogelijkheden voor het inzetten van budgetten voor onze gemeente.

Desondanks biedt de geactualiseerde behoefteraming nu wel een beter inzicht in de bouwtechnische kwaliteit van de rijksmonumenten in onze gemeente en kan er -wanneer nodig- actiever en adequater naar de eigenaren gestimuleerd worden om hun panden te restaureren.

Omdat de afstemming van de schotten in de subsidieregeling in de praktijk niet erg werkzaam bleek te zijn, heeft de Staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen deze schotten begin 2003 uit de subsidieregeling verwijderd.

Daarnaast heeft deze Staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen in het afgelopen jaar zijn plannen bekendgemaakt voor een nieuw stelsel voor de monumentenzorg.

In deze plannen staan het monument en zijn eigenaar centraal. Kernbegrippen zijn duurzaamheid, eenvoud, transparantie, samenhang en klantvriendelijkheid. Om het accent van restauratie naar planmatig onderhoud te laten verschuiven zal de monumenteigenaar zo veel mogelijk worden gestimuleerd.

Onderdeel van het nieuwe beleid is een nieuw financieringsstelsel. Dit moet bijdragen aan een vermindering van restauratie ten gunste van onderhoud, meer eenvoud en transparantie in de regeling, kortere procedures en minder loketten. Dit nieuwe beleid zal gevolgen hebben voor de werkzaamheden van betrokken partijen zoals gemeenten, provincies, rijk en particuliere organisaties.

Een en ander is door de bewindsman neergelegd in het rapport "Monumenten uit de steigers".

Het voert in dit kader te ver om het rapport uitvoerig te bespreken. De voorwaarden welke voortvloeien uit het nieuwe financieringsvoorstel worden in het rapport uitvoerig toegelicht.

Recent is bekend geworden dat het opstellen van de spelregels voor de nieuwe financieringssysteem complexer is dan oorspronkelijk gedacht. Bedoeling was om uiterlijk in 2010 de huidige systematiek afgerond te kunnen hebben en met ingang van 2011 een nieuwe regeling te hebben. Om deze reden zal de nieuwe bewindsvrouw voor monumentenzorg naar alle waarschijnlijkheid besluiten de huidige regeling nog met een jaar te verlengen zodat de gemeenten tot en met 2011 met deze regeling verder moeten werken.

4.2 MIP en MSP

In de negentiger jaren van de vorige eeuw is door de toenmalige Minister van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur aangegeven dat er qua ouderdom voor rijksmonumenten een hiaat was ontstaan. De meeste van de aangewezen rijksmonumenten dateerden van vóór 1850. Omdat er intussen een gat van meer dan 100 jaar was ontstaan en er sedertdien toch echt wel belangrijke architectuurstromingen waren ontstaan, heeft de Minister gemeend hieraan tegemoet te komen door het opstarten van een zogenaamd Monumenten Inventarisatie Project (MIP), gevolgd door een Monumenten Selectie Project (MSP).

De bedoeling was om gebiedsgewijs (Grote steden en provincies) een inventarisatie te (laten) maken van objecten welke gebouwd zijn tussen 1850 en 1940 en die voorts een architectonische of bouwhistorische bovenregionale betekenis hebben. Gedacht werd aan inventarisatie van ca. 165.000 objecten, waarvan dan ongeveer 10% zou kunnen worden voorgedragen voor aanwijzing en bescher-

ming als rijksmonument.

Voor de kern Bergen op Zoom heeft dit geresulteerd in een voorlopige lijst van iets meer dan 90 objecten van jongere bouwkunst en voor Halsteren/Lepelstraat van 9 objecten.

Bij het maken van deze inventarisatie is ook rekening gehouden met het funeraire erfgoed in de (oude) gemeente Bergen op Zoom. Zo zijn enige grafmonumenten op de Rooms Katholieke en Protestantse begraafplaats in de monumentenselectie meegenomen en voorgedragen om opgewaardeerd te worden tot rijksmonument.

Na het opstellen van de lijsten zijn er beschrijvingen gemaakt van de objecten en vervolgens via inspraak/informatiebijeenkomsten voorgelegd aan de respectievelijke eigenaren van de objecten. In het algemeen heeft deze aanpak positief gewerkt. Slechts een zeer beperkt aantal eigenaren van panden/objecten heeft zich om moverende redenen verzet tegen een eventuele opwaardering van hun pand tot rijksmonument. Ter voorkoming van langdurige juridische procedures zijn de panden van deze "bezwaarmakers" niet verder meegenomen in de aanwijzingsprocedure, tenzij er sprake was van een zwaarwegender belang.

Vervolgens is door de gemeenteraad van Bergen op Zoom bij besluit van 29 januari 1998 advies via het college van Gedeputeerde Staten van Noord-Brabant uitgebracht aan de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen.

Op grond van dit advies heeft de Staatssecretaris van OCW in oktober 2001 besloten tot aanwijzing van 88 objecten in de kern Bergen op Zoom en 7 in de kern Halsteren/Lepelstraat als rijksmonument.

Dit betekent dat de gemeente Bergen op Zoom inmiddels meer dan 340 aangewezen rijksmonumenten telt.

Naast de euforie van het meetellen in monumentenland, betekent dit voor de gemeente ook dat zij haar verantwoording dient te nemen in behoud en restauratie van de aangewezen rijksmonumenten.

Bij een snel teruglopende beschikbaarheid van financiële middelen vergt het de nodige inventiviteit om de schaarse middelen zo eerlijk mogelijk te verdelen en te zorgen dat deze komen op plaatsen waar ze hardst nodig zijn.

Via het zogenaamde Gemeentelijk Restauratie Uitvoerings Programma (GRUP) dat jaarlijks door de gemeenteraad wordt vastgesteld, wordt een prioriteit in aanpak van de restauratiewerkzaamheden en toewijzing van subsidiegelden aangegeven.

Voorts worden steeds meer eigenaren van rijksmonumenten gewezen op de mogelijkheden die de Stichting Nationaal Restauratiefonds (NRF) biedt. Centraal hierbij staat dat er minder subsidiëring plaatsvindt en meer sprake is van financiering. Tegen aantrekkelijke (lage) rente kunnen de eigenaren leningen afsluiten bij het NRF ter bekostiging van hun restauratie. De gemeente heeft hierbij als taak garant te staan voor de tijdige aflossing van de afgesloten lening. Bijkomend voordeel voor de eigenaar is dat de betaalde rente ook nog fiscaal aftrekbaar is.

Voor zover op dit moment te beoordelen valt, voldoet deze nieuwe financieringsregeling aan de verwachtingen en geven de meeste eigenaren van rijksmonumenten de voorkeur aan deze regeling boven de toekenning van een eenmalige restauratiebijdrage.

De doelstelling van het Rijk is om na 2010 voor woonhuizen en boerderijen alleen nog de financieringsconstructie mogelijk te maken. Tenslotte is nog op rijksniveau van belang dat de nieuwe belastingwetgeving ("Belastingen in de 21e eeuw") de fiscale status van rijksmonumenten ongemoeid zal laten.

4.3 Nota Belvédère

Begin 1999 heeft de regering de Nota Belvédère (letterlijk vertaald: "mooi uitzicht") uitgebracht. Dit is een beleidsnota over de relatie tussen cultuurhistorie en ruimtelijke inrichting.

Opzet is de cultuurhistorische identiteit sterker richtinggevend te laten zijn voor de ruimtelijke inrichting van ons land. De nota constateert dat vooral in het landelijk gebied een inhaalslag noodzakelijk is om de dreigende vervlakking van de diversiteit en kwaliteit

Huize Sint Catharina

Gevelwand Noordzijde Haven

van het landelijk gebied tegen te gaan. Het rijk verplicht zich in de nota tot een integrale, gebiedsgerichte aanpak. De aanpak zal geconcentreerd worden op de zogenaamde Belvédèregebieden. Hiertoe zal een Cultuurhistorische Waardenkaart van Nederland worden uitgegeven. Deze kaart is gebaseerd op deskundige beoordelingen door het rijk en de provincies vanuit de drie betrokken invalshoeken: archeologie, historisch-(steden-)bouwkundig en historisch-landschappelijk. De kaart onderscheidt gebieden met sectorale cultuurhistorische waarden en de Belvédèregebieden met gecombineerde cultuurhistorische waarden.

Steenbergsestraat 1, "Mariahoek"
Een onderkelderd hoekpand met erkers op de eerste en tweede verdieping

De hoofddoelstelling van de Nota Belvédère is vertaald in de volgende doelen:

1. Het erkennen en herkenbaar houden van cultuurhistorische identiteit in zowel het stedelijk als landelijk gebied als kwaliteit en uitgangspunt voor verdere ontwikkelingen.
2. Het versterken en benutten van de cultuurhistorische identiteit en de daarvoor bepalende kwaliteiten van de cultuurhistorisch meest waardevolle gebieden van Nederland, de zogenaamde Belvédère-gebieden.
3. Het scheppen van voorwaarden ten behoeve van initiatieven van derden gericht op thematische versterking van de cultuurhistorie.
4. Het verspreiden en toegankelijk maken van de kennis over cultuurhistorie, alsmede het stimuleren van de kansen van cultuurhistorie als inspiratiebron voor de ruimtelijke inrichting en het ontwerp.
5. Het bevorderen van de samenwerking tussen burgers, organisaties en overheden.
6. Het verbeteren van de gebruiksmogelijkheden van het bestaande instrumentarium.

De Nota Belvédère is geen opgelegde wettelijke verplichting. Het is een aansturingnota die van essentieel belang is voor een cultuurhistorische stad als Bergen op Zoom, maar het is vooral een houding die daarnaast op bescheiden schaal ook wordt gesubsidieerd. Als Belvédèregebied is voor onze gemeente aangewezen de Brabantse Wal en het (uitgebreide gebied van het) Beschermd Stadsgezicht.

Binnen deze aangegeven gebieden is een bescheiden aantal projecten uitgevoerd c.q. in voorbereiding waar cultuurhistorie de inzet is.

4.4 Overzicht Rijksmonumenten

De lijst van aangewezen rijksmonumenten voor de gemeente Bergen op Zoom treft u, alfabetisch naar kern en straat gerangschikt, aan in de bijlage A.

ACTIE:

Tengevolge van verminderde geldstromen het gemeentelijk beleid wijzigen van subsidiërende instantie naar garantstelling voor derden bij financiering van particuliere restauraties.

5. Gemeentelijke monumenten

5.1 Kern Bergen op Zoom

In de tweede helft van de tachtiger jaren in de vorige eeuw werd het duidelijk dat, naast de reeds aanwezige rijksmonumenten, de gemeente Bergen op Zoom nog veel meer panden en objecten had die een meer dan gemiddelde architectonische en/of bouwhistorische kwaliteit bezaten,

Hierbij kan bijvoorbeeld gedacht worden aan panden welke gebouwd zijn door plaatselijk of regionaal bekend zijnde architecten zoals Horsten of de gebroeders Van Genk.

Dit was reden voor het toenmalig gemeentebestuur om te komen tot de opstelling van een zogenaamde gemeentelijke monumentenlijst.

Via een inventarisatie en selectie van daarvoor in aanmerking komende panden en objecten en ter zake uitgebrachte adviezen door de toen aanwezige Monumentencommissie zijn ongeveer 550 panden uiteindelijk aangewezen als gemeentelijk monument. Ook hierbij is het van belang geweest om de eigenaren van de panden goed voor te lichten over de voor- en nadelen van de aanwijzing als gemeentelijk monumenten en goed met hen te blijven communiceren. Een en ander heeft geresulteerd in een relatief gering aantal bezwaren procedures.

De inventarisatie heeft daarnaast nog uitgewezen dat in bepaalde stadsdelen, en dan met name in Gageldonk-West en in de omgeving van de Canadalaan en Vondellaan, beter niet de individuele kwaliteiten van de woningen dienen te worden beschermd, maar het gehele ensemble van bouwblokken en straatwanden. Vandaar dat geadviseerd is om deze gebieden te gelegener tijd te doen aanwijzen als gemeentelijke beschermde stadsgezichten. In de komende bestemmingsplanherzieningen voor deze gebieden zal hiermede rekening worden gehouden.

Ook is het voor de particulieren een belangrijke stimulans geweest dat door de gemeente middelen beschikbaar werden gesteld bij restauratie van de gemeentelijke monumenten. Deze middelen konden geput worden uit de in het Fonds Stadsvernieuwing (FSV) jaarlijks vastgestelde Verdeelbesluit waar voor restauraties en woningverbetering de nodige financiële ruimte was. Dit financiële systeem heeft tot het dienstjaar 2000 uitstekend gewerkt en veel gemeentelijke monumenten zijn de laatste jaren gerestaureerd. Vanaf het jaar 2000 is het Fonds Stadsvernieuwing vervangen door het Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing (ISV), voortvloeiende uit de Wet Stedelijke Vernieuwing.

In het ISV is voor een doorlopende periode van vier jaar een bedrag gereserveerd voor restauraties van (in principe) gemeentelijke monumentenpanden en -objecten.

5.2 Kernen Halsteren/Lepelstraat en Heimolen (vh Woensdrecht)

Met betrekking tot de kern Halsteren/Lepelstraat is er voor wat betreft de gemeentelijke monumenten een hiaat.

In het verleden is door het gemeentebestuur van de voormalige gemeente Halsteren wel getracht een gemeentelijk monumentenbeleid op te zetten. Vanuit een inventarisatie welke toen gepleegd is voor de Monumenten Inventarisatie Project-lijst, is een lijst afgescheiden voor potentiële gemeentelijke monumenten. Eigenaren van deze panden en objecten zijn toen schriftelijk geïnformeerd en op een inspraakbijeenkomst verder voorgelicht.

Op dat moment is echter gebleken dat er binnen Halsteren/Lepelstraat een grote weerstand bestond om panden aan te wijzen als gemeentelijk monument. Het voornemen om te komen tot een gemeentelijke monumentenlijst is toen stilgezet.

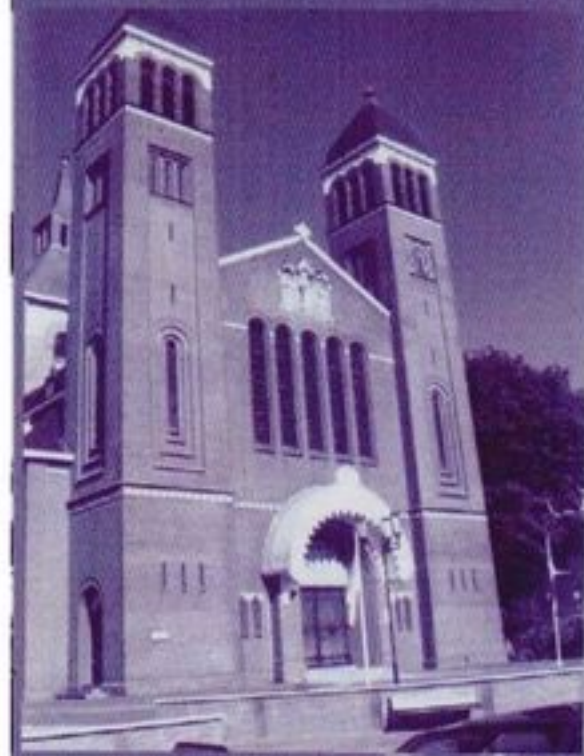
Na de samenvoeging met de kern Bergen op Zoom tot de nieuwe gemeente Bergen op Zoom is er weer een actievere aandacht voor de monumentale waarden in Halsteren en Lepelstraat.

Sluishuisje aan de Oude Binnenhaven.

Gemeenschapshuis St. Antonius in Lepelstraat.

Quirinuskerk aan de Dorpsstraat in Halsteren

Gerestaureerde schuur 'Hof van Ram'. De schuur is vermoedelijk in of kort voor 1893 gebouwd, als onderdeel van de boerderij op het landgoed De Beek.

Inmiddels zijn twee panden aangewezen als gemeentelijk monument (vml. boerderij Zoutendamseweg 1 en de schuur Hof van Ram, de Beeklaan 25a). Deze objecten zijn recent met gemeentelijke subsidie gerestaureerd. Daarnaast loopt de procedure tot aanwijzing van het oude kerkhof met een aantal grafstenen aan de Dorpsstraat te Halsteren als gemeentelijk monument.

Het huidige gemeentebestuur heeft zich ten doel gesteld om ook voor de kernen Halsteren en Lepelstraat te komen tot een lijst van gemeentelijke monumenten. Met als uitgangspunt de in de negentiger jaren opgestelde conceptlijst worden momenteel op ambtelijk niveau voorbereidingen getroffen deze lijst te actualiseren. Vervolgens kan een selectie gemaakt worden van andere potentiële gemeentelijke monumenten, waarna deze beschreven kunnen worden.

Hierna kan dan de procedure worden opgestart (informatie en inspraak) voor de vaststelling van een gemeentelijke monumentenlijst.

In het na de gemeentelijke herindeling van 1997 aan de gemeente Bergen op Zoom toegevalen gebied van de gemeente Woensdrecht, de Heimolen en Buitengebied Woensdrecht-Noord, zijn geen zodanige monumentale waarden aanwezig dat deze aanleiding geven tot aanpassing van de gemeentelijke monumentenlijst.

5.3 Overzicht gemeentelijke monumenten.

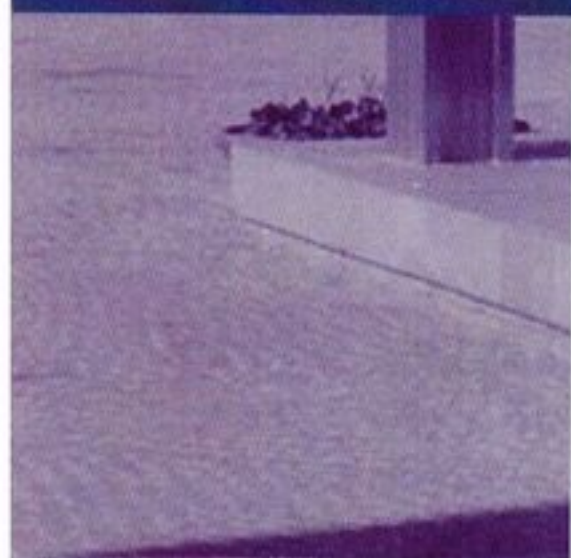
Na de voltooiing van de MIP/MSP-procedure en de opwaardering van een aantal gemeentelijke monumenten tot rijksmonument, telt de lijst van gemeentelijke monumenten een aantal van 403.

In de bijlage A worden - naast de aanwezige rijksmonumenten - alfabetisch per straat aangegeven welke gemeentelijke monumenten in Bergen op Zoom, Halsteren en Lepelstraat er zijn. Korthedshalve mag hiernaar verwezen worden.

ACTIE;

- ★ Opstellen prioriteitenlijst ten behoeve van subsidiëring gemeentelijke monumenten.
- ★ Inventarisatie kernen Halsteren en Lepelstraat ten behoeve van plaatsing objecten en panden op de gemeentelijke monumentenlijst.

6. Archeologie.

6.1 Inleiding

Door het gemeentebestuur wordt het belang van de archeologie binnen de monumentenzorg nadrukkelijk onderkend. Om deze reden is dan ook een "Beleidsplan Archeologie" opgesteld, welk plan inmiddels na het doorlopen van de voorgeschreven procedure door de gemeenteraad in de vergadering van 30 oktober 2003 is vastgesteld. Onderstaand zal summier op deze nota verder ingegaan worden. Immers, de archeologie maakt onderdeel uit van de Monumentenwet 1988.

Archeologische resten zijn onderdeel van ons gemeenschappelijk cultuurhistorische erfgoed. Samen met de bovengrondse gebouwde monumenten vormen ze een belangrijke bron van inspiratie en informatie voor de historiebeleving en lokale identiteit. Het geheel van bodemsporen en relictten uit het verleden, het "bodemarchief", weerspiegelt een geschiedenis van honderden, soms zelfs duizenden jaren van bewoning van stad en omgeving. Dit vormt mede de basis voor de historische identiteit van stad en streek en haar bewoners. Onderzoek van het bodemarchief maakt ons bewuster van het feit dat onze waarden en culturele uitingen niet slechts van dit moment zijn, maar geworteld zijn in een ver verleden. Zonder een goed onderliggend beleid is het duurzame behoud van cultuurhistorische en met name archeologische kwaliteiten nauwelijks mogelijk. De zorg voor het erfgoed is een gedeelde verantwoordelijkheid van rijk, provincies en gemeenten. Vanuit de Rijksoverheid zijn in de afgelopen jaren verschillende initiatieven genomen om de cultuurhistorie, waaronder archeologie, meer onder de aandacht te brengen. Een goed voorbeeld hiervan is de Nota Belvédère uit 1999, waarin het belang van cultuurhistorie als inspiratie voor de ruimtelijke inrichting wordt onderstreept. Ook de provincie Noord-Brabant heeft zich niet onbetuigd gelaten en heeft een Cultuurhistorische Waardenkaart Noord-Brabant opgesteld. Doel hiervan was het vervaardigen van een snel inzetbaar instrument waarmee cultuurhistorische waarden in de fysieke ruimte van de provincie kunnen worden gesignaleerd en inzichtelijk gemaakt. De primaire verantwoordelijkheden over de leefomgeving en de mogelijkheden om de kwaliteiten ervan te versterken, liggen echter bij de gemeenten.

Het hoge tempo waarin in Nederland bodemingrepen plaatsvinden zorgde en zorgt voor een enorme erosie van het bodemarchief. In het verleden was in veel gevallen sprake van noodopgravingen, waarna de archeologische resten alsnog verloren gingen. In 1992 werd door de toenmalige minister van Cultuur in Valetta (Malta) een verdrag ondertekend, waarin diverse Europese landen overeenkwamen hun zorg voor het archeologische erfgoed beter ter hand te nemen. Het belangrijkste uitgangspunt van het verdrag van Malta is het duurzame behoud van ons cultureel erfgoed. Voor de archeologie betekent dit het ter plekke in de bodem bewaren en beschermen. Het accent dient dan ook te verschuiven van (nood)opgravingen naar bescherming en inpassing van archeologische overblijfselen. De wijze waarop het Verdrag van Malta wordt ingevoerd ofwel geïmplementeerd in ons land, is door de oud-staatssecretaris Van der Ploeg reeds in 2000 in gang gezet. Uiteindelijk zou dit moeten leiden tot de invoering van een nieuwe Archeologiewet, als onderdeel van een gewijzigde Monumentenwet 1988. Mede door de kabinetswisselingen is de nieuwe regelgeving nog geen feit. Ondertussen zijn Rijk en provincies al wel begonnen om zoveel mogelijk te werken in de "geest van Malta" door de archeologie zwaar mee te laten wegen in de ruimtelijke ordening. Bij MER-plichtige projecten en bij archeologische monumenten zijn gemeenten reeds verplicht om zorg te dragen voor archeologische vindplaatsen, door ze via planaanpassing te ontzien of deze op te (laten) graven. De gemeenten dragen hiervoor de kosten.

Ook op gemeentelijk niveau kan er nu reeds geanticipeerd worden op de algemene veranderingen op bestuurlijk en beleidsmatig gebied. Deze worden hiernavolgend op een rij gezet:

Het streven naar behoud en bescherming van archeologische waarden wordt een geformaliseerd beleidsuitgangspunt voor alle overheden. Vanuit de Rijks- en Provinciale overheid worden extra impulsen gegeven om het cultuurhistorisch en archeologisch potentieel beter te benutten.

Versterking van de relatie archeologie en de ruimtelijke ordening onder ander door de verplichte aanwijzing door de provincie van zogenaamde attentiegebieden, gebieden waar archeologische waarden aanwezig zijn of verwacht kunnen worden. Ook gemeenten zelf kunnen dergelijke attentiegebieden aanwijzen.

Verregaande decentralisatie -naar het gemeentelijke niveau - van verantwoordelijkheden ten aanzien van het archeologisch erfgoed
Invoering van het veroorzakerprincipe: de kosten van noodzakelijke archeologische werkzaamheden kunnen in bepaalde gevallen voor rekening komen van de initiatiefnemer tot de bodemverstorende activiteit.

Liberalisering van de opgravingvergunning: waar eerder alleen rijksdienst, universiteiten en gemeenten bevoegd waren tot het verrichten van opgravingen, kunnen nu ook andere instanties en bedrijven een bevoegdheid verkrijgen, hetgeen ook een marktwerking mogelijk maakt. De minister ziet toe op de kwaliteit van de uitvoering via een kwaliteitssysteem waaraan alle binnen de archeologie werkzame partijen zich dienen te conformeren.

Verbetering van de informatievoorziening: beslissingen omtrent het bodemarchief moeten transparanter zijn en openstaan voor beroep en bezwaar. De resultaten van onderzoek en andere relevante informatie moeten voor alle betrokkenen toegankelijk zijn.

In oktober 2003 heeft de Staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen een wetsontwerp aan de Tweede Kamer gepresenteerd. Dit ontwerp is thans in de behandelingsprocedure. Als de bodem wordt verstoord, moeten belangrijke archeologische resten intact blijven. Bij voorkeur in de bodem en als het echt niet anders kan, door opgraven. Dat is de kern van het wetsvoorstel van de staatssecretaris. Het wetsvoorstel verplicht daarnaast gemeenten, als deze een nieuw bestemmingsplan opstellen, rekening te houden met de in hun bodem aanwezige archeologische waarden. De kosten van archeologisch onderzoek en een mogelijk uit te voeren opgraving zijn voor rekening van de veroorzaker van de bodemverstoring. In uitzonderingsgevallen kan er sprake zijn van excessieve kosten voor de veroorzaker. Tenslotte maakt het wetsvoorstel het mogelijk dat ook bedrijven opgravingen gaan uitvoeren. Tot nu toe was dit alleen voorbehouden aan overheden en universiteiten.

6.2 Uitvoering beleid

Gelet op het in onze gemeente aanwezige belangrijke bodemarchief en het reeds jaren actief werkzaam zijn van de Stichting In den Scherminckel, een groep enthousiaste amateur-archeologen, is reeds enige jaren geleden een archeoloog in dienst genomen. Bij meerdere stadsvernieuwings- en invulprojecten in de binnenstad van Bergen op Zoom heeft deze archeoloog door zijn onderzoeken en vondstresultaten de waarde van een eigen archeoloog bewezen. Veel vondstmaterialen zijn opgeslagen in een daarvoor aangewezen depot.

Door de aanwezige kennis, het hebben van een depot en een monumentenverordening heeft de Rijksdienst voor Oudheidkundig Bodemonderzoek (ROB) aan het gemeentebestuur van Bergen op Zoom in 2001 een voorlopige opgravingbevoegdheid toegekend. Een verzoek om toekenning van een definitieve opgravingbevoegdheid is bij de ROB nog in behandeling.

Waar tot dan toe het archeologisch onderzoek werd uitgevoerd onder de verantwoording van de provinciaal archeoloog, kon toen de gemeente-archeoloog meer zelfstandig opereren.

Naast het eerder genoemde archeologie-beleidsplan maakt ook een bedrijfsplan deel uit van de archeologienota.

Dit bedrijfsplan geeft aan hoe de uitvoering van de archeologiewerkzaamheden is geregeld.

ACTIE:

- ★ Archeologiebeleid opnemen in de vast te stellen c.q. te herziene bestemmingsplannen voor de gemeente Bergen op Zoom.
- ★ De archeologische monumentenzorg (Verdrag van Valetta) opnemen in de gemeentelijke monumentenverordening zodra de wetgeving definitief is.

Kinderen die voorlichting krijgen over het vak archeologie.

7. Instrumenten monumentenbeleid

Voor een goede uitvoering van het monumentenbeleid is het zaak niet alleen gebruik te maken van bestaande instrumenten, maar ook van nieuwe beleidsinstrumenten.

Bestaande instrumenten zijn de Monumentenwet 1988, de Monumentenverordening voor de gemeente Bergen op Zoom en de Wet Stedelijke Vernieuwing (ISV-mogelijkheden).

Mede tengevolge van gewijzigd en aangescherpt rijksbeleid is een aantal nieuwe bouwstenen voorhanden die gebruikt kunnen worden voor een aan de eisen van de tijd te hanteren monumentenbeleid.

7.1 Meer kennis van cultuurhistorische waarden

Alleen het beschermen van cultuurhistorisch erfgoed is onvoldoende om een vruchtbare inzet van het erfgoed in de toekomst te realiseren. Onbekend maakt onbemind. Van groot belang is om bloot te leggen waarom een bepaald object of een bepaalde structuur van cultuurhistorische waarde is en in welke historische ontwikkeling het past. Mede op basis van die kennis is het mogelijk te bepalen of, in welke mate en hoe op het erfgoed doorgebouwd of ontwikkeld kan worden.

Kennis van zaken is onontbeerlijk voor een verantwoord verlenen of weigeren van wijzigingsvergunningen voor rijks- en gemeentelijke monumenten.

Voor de opname van panden op de gemeentelijke monumentenlijst zijn enige jaren geleden in overleg met de toenmalige MonumentenCommissie criteria opgesteld.

Deze zijn:

Architectonische en kunsthistorische criteria.

- een bouwwerk is karakteristiek voor een bepaalde stijl of periode;
- een bouwwerk is een goed voorbeeld van het werk van een bekende architect of stedenbouwkundige;
- een bouwwerk is van belang voor de ontwikkelingsgeschiedenis van het bouwen;
- een bouwwerk bezit zeldzaamheidswaarde, hetzij vanwege het uniek karakter, hetzij vanwege de ouderdom;
- een bouwwerk is goed bewaard gebleven uit het oogpunt van authenticiteit;
- een bouwwerk is gaaf in stijl en detaillering;
- een bouwwerk is voorzien van bijzondere details, zowel exterieur als interieur;
- een bouwwerk bezit interne onderdelen die op een hoge ouderdom wijzen en bouwhistorisch van belang zijn;
- een bouwwerk of complex is van belang voor de ontwikkeling van de industriële techniek en bouwkunst;
- een bouwwerk bezit op grond van vorm en/of detaillering een zekere esthetische waarde.

Planologische, landschappelijke en stedenbouwkundige criteria.

- een bouwwerk maakt onderdeel uit van, of is gelegen in een ensemble in de ruimste betekenis van het woord (historisch geheel of complex, straatwand of planmatige aanleg);
- een bouwwerk heeft betekenis voor het beeld van een plaats of van een landschap (bv. hoekpand of pand in de knik of as van een weg);
- een bouwwerk maakt deel uit van een gebied met een grote historische continuïteit, waardoor het historisch patroon van verkaveling, wegen en waterlopen goed geconserveerd is gebleven;
- een bouwwerk sluit met name in geomorfologisch opzicht goed aan bij het landschap;
- een bouwwerk vormt, eventueel samen met bijgebouwen, kleine artefacten, erfbeplanting en tuinaanleg, een karakteristiek

Engelsestraat 16. "De Doorne Croone". Huis met lijstgevel in schoon metselwerk en witte geprofileerde venster-omlijstingen.

Restauratiewerkzaamheden aan 'De Lantaarn' van Gertrudiskerk (2004).

Lievevrouwestraat 41. Groot onderkelderd hoekhuis met een geschilderde zeventiende eeuwse pilastergevel van zandsteen.

- geheel.
- Historische, sociale en cultuurhistorische criteria;
 - aan een bouwwerk zijn historische herinneringen in de ruimte zin van het woord verbonden;
 - een bouwwerk vertegenwoordigt een aspect van de sociale of economische geschiedenis;
 - een bouwwerk is van belang voor de ontwikkeling van bedrijf en/of techniek;
 - een bouwwerk heeft godsdienstige betekenis;
 - een bouwwerk is representatief voor een bepaalde cultuurhistorische ontwikkeling van de stad of de regio.

Voor wat betreft het aanwijzen van objecten als rijksmonument moge het duidelijk zijn dat de bovengenoemde criteria zwaarder gewogen zullen worden en tenminste een regio-overstijgende karakter moeten hebben of van nationaal belang moeten zijn.

Voorits dienen de verschillende beleidssectoren zoals ruimtelijke ordening, bouwen en wonen, archeologie en monumentenzorg, architectuurbeleid, groenbeheer en beheer openbare ruimte elkaar te versterken.

Verderop zullen deze sectoren nader worden toegelicht.

7.1.1 Bouwhistorische onderzoeken (het geheugen van de stad)

Het is nu al praktijk om veel waarde te hechten aan bouwhistorisch onderzoek. Er wordt al wel het nodige bouwhistorisch onderzoek verricht, niettemin is de kennis van het erfgoed in de gemeente nog onvoldoende.

Nog te vaak wordt het verzoek vanuit de gemeente om over te gaan tot bouwhistorisch onderzoek aan de bezitter van een monument niet opgepakt. Te vaak gaat men ervan uit dat dit alleen bij ingrijpende restauraties noodzakelijk is en worden historische details onbewust over het hoofd gezien. Het is dan ook de bedoeling om monumentenbezitters te attenderen op de zorgvuldigheid waarmee men om moet gaan bij het wijzigen van hun "monumentaal" bezit.

Gevelsteen van het hierboven afgebeelde pand. Het tafereel geeft een scène weer uit de bierbrouwerij bedrijfstak.

Niet alleen bij het wijzigen, maar ook voor de interesse c.q. nieuwsgierigheid leent een bouwhistorisch onderzoek zich bij uitstek.

Bouwhistorisch onderzoek omvat nl. het zoeken en bestuderen van alle relevante gegevens die kunnen leiden tot de beschrijving van de bouwgeschiedenis van bouwwerken. De manier van onderzoek wordt onderscheiden door de mate van diepgang. De bouwmassa, (voor)gevels, de constructie, materialen die zijn toegepast, de manier van bewerking van materialen, de afwerking met inbegrip van alle sporen van wijziging en toevoeging, vormen de belangrijkste conclusies uit het bouwwerk.

In het bouwhistorisch onderzoek dienen panden ook onderzocht te worden op de aanwezigheid van kelders. Waar mogelijk dient getracht te worden historische kelders een (her)gebruiksfunctie te geven.

Onderzoeken kunnen gedetailleerd zijn op onderdeel bijvoorbeeld interieurs, boerderijen, archeologie, architectuur of tuinhistorisch. Bij de bouwhistorische onderzoeken kunnen gedetailleerde opmetingen of specialistisch onderzoek (bijvoorbeeld kleuronderzoek) deel uitmaken van het onderzoek.

Naar aanleiding van een bouwhistorische verkenning, opname of ontleding is het mogelijk om een objectieve en belangenvrije indicatie te geven van de monumentale waarden van de verschillende onderdelen in een bouwwerk of structuur. Dit is van nut bij het nemen van beslissingen bij een restauratie of verbouwing.

7.2 Wet op de Ruimtelijke Ordening

Recent is het Rijksbeleid ten aanzien van de in de gemeenten aanwezige bestemmingsplannen aanzienlijk verscherpt.

Veel gemeenten, waaronder ook Bergen op Zoom, werken nog met bestemmingsplannen die ouder zijn dan 10 jaar. Dit was een doorn in het oog van de voormalige minister van VROM, de heer Pronk. Hij is de motor geweest achter een wetswijziging waarbij de Wet op de Ruimtelijke Ordening is gewijzigd. Ook dient meer aandacht besteed te worden aan de inhoud van bestemmingsplannen die gelden voor beschermde stads- en dorpsgezichten.

Ook de gemeente Bergen op Zoom is met dit gegeven aan de slag gegaan. Momenteel worden de meest urgente zaken aangepakt en zijn de gebieden waarvoor geen dan wel zeer verouderde bestemmingsplannen golden, in procedure.

Waar nodig worden de gebieden die gelegen zijn in het thans geldende Beschermde Stadsgezicht en de komende uitbreiding daarvan, voorzien van een extra paragraaf in de toelichting met betrekking tot de cultuurhistorische waarden in het gebied. Daarnaast worden waar mogelijk en nodig de bestemmingsplanvoorschriften voorzien van aanwijzingen die voorkomen dat monumentale zaken verloren gaan of zodanig worden aangetast dat daarmee het karakter van het object of het gebied waarin het object is gelegen, verloren gaat of wordt aangetast. Herzieningen van de bestemmingsplannen voor de gebieden Gageldonk-West en Fort-Zeekant waarin het beleid ten aanzien van de cultuurhistorische waarden extra aandacht heeft gekregen, zijn intussen vastgesteld en goedgekeurd. Bestemmingsplan Fort/Zeekant is zelfs reeds onherroepelijk.

7.2.1 Anti-doorbrakenbeleid

Bij de actualisering van de bestemmingsplannen zal ook aandacht worden besteed aan het zogenaamde "Anti-doorbrakenbeleid". Dit is een beleid dat zich richt op het tegengaan van samenvoeging van historische panden in de binnenstad.

Tot op heden is aan dit fenomeen nog niet veel aandacht besteed. Het gemeentebestuur wordt evenwel de laatste tijd meermalen geconfronteerd met verzoeken om uitbreiding van winkels en (horeca)bedrijven met naastgelegen panden. Bij dergelijke samenvoegingen verdwijnt dan veelal (een groot deel van) de tussenmuur, zodat er één grote winkel- of bedrijfsruimte ontstaat.

Naast het verdwijnen van bouwmuren tussen de panden komt ook de schaal van de functies niet meer overeen met de schaal van de panden waar dat vele eeuwen wel het geval is geweest.

En juist de kleinschalige korrel van onze historische binnenstad is een van de grote kwaliteiten van ons centrumgebied.

Om dit sluipende proces tegen te gaan dient in het ruimtelijke ordeningsbeleid, maar ook in het monumenten- en welstandsbeleid te worden vastgelegd dat er grenzen zijn aan samenvoegingen door b.v. toe te staan dat slechts een beperkt aantal panden mag worden samengevoegd (maximaal twee) en dat doorbraken in historische muren zoveel mogelijk moeten worden tegengegaan. Bij monumentenpanden zo mogelijk verbieden en bij niet-monumentale panden doorgangen beperken tot een normale deurmaat van ca. 1 meter. Hierbij dient dan ook een maatvoering te worden voorgeschreven op welke afstand van de voorgevel inpandig de doorbraak toegestaan wordt. Dakdoorbraken ten behoeve van het maken van dakterrassen dienen voor monumentenpanden en voor panden die gelegen zijn in het gebied van het Beschermde Stadsgezicht zoveel mogelijk te worden tegengegaan.

7.2.2 De gewijzigde Woningwet

Per 1 januari 2003 zijn in werking getreden:

- de wijziging van de Woningwet inzake bouwvergunningprocedures en welstandstoezicht;
- het Besluit bouwvergunningvrije en licht-vergunningsplichtige bouwwerken;
- het Besluit indieningsvereisten aanvraag bouwvergunning;
- een toevoeging op het Besluit bouwvergunningvrije en licht-bouwvergunningsplichtige bouwwerken inzake de plicht om in de gemeentelijke welstandsnota objectgerichte "loketcriteria" op te nemen ten behoeve van de welstandsbeoordeling van aan- en uitbouwen, bijgebouwen, kozijn- en gevelwijzigingen, dakkapellen en terrein- en erfafscheidingen;
- het Bouwbesluit op onderdelen nog te wijzigen (Wijzigingsbesluit), inclusief de bepalingen inzake plafondhoogte, deurhoogten (vrije doorgang) en de steilheid (beloopbaarheid) van trappen.

In de Fortuinstraat is een goed voorbeeld te vinden van twee panden met één functie (doorbraak).

Voorbeeld van veel voorkomende kleine bouwwerken (dakkapel).

In de nieuwe tekst van de Woningwet is vastgelegd dat voor rijks- en gemeentelijke monumenten in het gebied van een beschermd stads- of dorpsgezicht altijd en daarbuiten nagenoeg steeds een monumenten- en bouwvergunning nodig is!

7.2.3 Nieuw Welstandsbeleid.

De gemeenteraad is tengevolge van de tekstuele aanpassing van de Woningwet verplicht een welstandsnota op te stellen die het uitgangspunt is bij de welstandsbeoordeling van ingediende bouwplannen. Volgens een overgangsbepaling moeten gemeenten binnen 18 maanden na de inwerkingtreding van de gewijzigde Woningwet hun welstandsnota hebben vastgesteld. Indien geen welstandsnota wordt gemaakt is het na het verlopen van de overgangstermijn niet langer mogelijk om bouwplannen en bestaande bouwwerken te beoordelen op redelijke eisen van welstand.

Aan de wettelijke verplichting is door onze gemeente voldaan en door de gemeenteraad is op 27 mei 2004 de "Welstandsnota Bergen op Zoom" vastgesteld. De nota is in werking getreden met ingang van 21 juni 2004. Doelstelling van het nieuwe welstandsbeleid is dat burgers zowel als aanvragers van bouwvergunningen en de bouwpraktijk aan het eind van ruimtelijke planvormingsprocessen niet worden verrast door de welstandscriteria die de gemeente gebruikt. Dit betekent dat de gemeenteraad:

burgers vooraf zo concreet mogelijk duidelijk moet maken wat het wettelijk criterium "redelijke eisen van welstand" inhoudt; vooraf een zo concreet mogelijk inhoudelijk toetsingskader moet bieden dat door burgemeester en wethouders en de welstandscom-

missie bij de uitoefening van hun wettelijke taak wordt gehanteerd.

Via de genoemde Welstandsnota Bergen op Zoom wordt aan het wettelijke vereiste voldaan.

Daarnaast zijn de vergaderingen van de WelstandsMonumentenCommissie (WMC) voortaan openbaar en mogen de leden van de WMC een maximale zittingsduur hebben van 2 x 3 jaar.

Tenslotte zijn, om het maatschappelijk draagvlak van het welstandstoezicht te vergroten, zowel burgemeester en wethouders als de WelstandsMonumentenCommissie verplicht om jaarlijks verslag te doen van hun werkzaamheden.

In het kader van de voorliggende beleidsnota Monumentenzorg kan vermeld worden dat in bepaalde gebieden, met name het gebied van het beschermd stadsgezicht, extra criteria gelden waaraan een bouwplan getoetst moet worden indien:

- De Monumentenwet 1988 van toepassing is zoals voor monumenten en het beschermd stadsgezicht;
- De Wet op de Stads- en Dorpsvernieuwing van toepassing is in de vorm van Stadsvernieuwingsplannen of Leefmilieuverordeningen;
- De Natuurbeschermingswet van toepassing is, zoals voor Natuurmonumenten en beschermde landschapsgezichten;
- Het betreffende gebied is aangewezen als Belvédèregebied in het kader van de Nota Belvédère 1999. In onze gemeente zijn dit de Brabantse Wal en het (uitgebreide gebied van) het Beschermd Stadsgezicht.

7.2.4 Drieluik Nota Structuurbeeld, Beeldkwaliteitplan en de Nota Openbare Ruimte Binnenstad.

Structuurbeeld

Het Structuurbeeld schept een kader voor toekomstige ontwikkelingen in de binnenstad van Bergen op Zoom.

In hoofdstuk 2 van het Structuurbeeld wordt het reeds vastgestelde ruimtelijk beleid van de gemeente Bergen op Zoom beschreven.

De inventarisaties en analyses van de binnenstad komen in hoofdstuk 3 aan de orde en resulteren in een gebiedsdeling en karakteris-

tiel van de binnenstad. Het gewenste structuurbeeld wordt in hoofdstuk 4 getoond. Dit samenvattende structuurbeeld is de neerslag van de inventarisaties, analyses en de daaraan verbonden conclusies.

Beeldkwaliteitplan

Het Beeldkwaliteitplan dient in eerste instantie voor de welstandstoetsing van bouwplannen. Het vervult de functie van Welstandsnota voor de binnenstad. Verder dient het Beeldkwaliteitplan als leidraad en inspiratiebron voor de ontwikkeling van nieuwe projecten in de gebouwde omgeving, zowel voor particuliere als overheidsinitiatieven.

In de opzet van het Beeldkwaliteitplan is een onderscheid gemaakt tussen de beeldbepalende karakteristieken (die kenmerkend zijn voor het beschermd stadsgezicht) en dat deel van de aanwezige bebouwing, dat niet past binnen deze karakteristieken. De beeldbepalende karakteristieken, met bijbehorende richtlijnen voor de bebouwing, dienen als inspiratiebron en als toetsingskader. De aanwezige bebouwing die niet past binnen de beeldbepalende karakteristieken, wordt benoemd, zodat bij toekomstige ontwikkelingen deze plaats kan maken voor passende bebouwing.

Nota Openbare Ruimte Binnenstad

De Nota Openbare Ruimte Binnenstad betreft het netwerk van de openbare ruimten. In de nota worden de beeldbepalende karakteristieken van de verschillende gebiedsdelen beschreven. Deze worden vertaald in typologie met richtlijnen voor de inrichting van de openbare ruimte. Verder komen de correcties in de wegenpatronen en de inrichting aan de orde, evenals gebieden waar veranderingen gaan plaatsvinden. De gewenste inrichting voor de openbare ruimte kan maar ten dele worden vastgelegd in een omschreven eindbeeld voor de toekomst. De feitelijke inrichting van het netwerk van de openbare ruimte is op elk moment in de tijd een uitkomst van het normale, dynamische ontwikkelingsproces van de stad. Dit betekent het toepassen van de ontwerpregels en voorschriften uit de Nota Openbare Ruimte Binnenstad, de toetsing en handhaving van particulier gebruik van de openbare ruimte door gemeentelijke instanties en de toepassing van de inrichting aan feitelijk gebruik of maatschappelijke wensen. Een van de meest opzienbarende

wijzigingen in het beleid ten aanzien van het gebruik van de openbare ruimte is de toepassing van nieuwe richtlijnen voor reclame en uitstallingen in de openbare ruimte van het centrumgebied. Dit betekent onder andere dat in het gebied dat is aangeduid als beschermd stadsgezicht in principe geen reclame-uitingen en uitstallingen in de openbare ruimte meer zijn toegestaan. Redenen hiervoor zijn het te smalle profiel van de historische straten waardoor de doorgang beperkt wordt en de negatieve invloed die reclames en uitstallingen hebben op het straatbeeld. Bij de uitstallingen wordt nog een uitzondering gemaakt voor de verkoop van versproducten zoals groenten en bloemen. Deze zijn toegestaan binnen een strook van 80 cm. langs de gevel. Het

drieluik Nota Structuurbeeld, Beeldkwaliteitplan en de Nota Openbare Ruimte Binnenstad is in nauw overleg met belangengroeperingen tot stand gekomen. Ter zake is een aparte Klankbordgroep in het leven geroepen die de inhoud van de nota's heeft begeleid en is er vervolgens op de diverse onderdelen inspraak verleend. De nota's zijn door de gemeenteraad in de vergadering van 23 juli 2003 vastgesteld.

7.3 Wederopbouw.

Het gebouwde erfgoed uit de periode van de wederopbouw (1940 - 1965) staat al geruime tijd in de belangstelling.

Problemen op sociaal en economisch terrein en technische gebreken aan woningen in naoorlogse wijken dwingen gemeenten, woningbouwcorporaties en het Ministerie van VROM om na te denken over oplossingen die een goede toekomst garanderen voor deze gebieden. Via de beleidsnota Stedelijke Vernieuwing en het bijbehorende Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing (ISV) worden de gemeenten gestimuleerd tot het doen van herstructureringsingrepen in hun naoorlogse wijken.

Beeld Steenbergsestraat na herinrichting. Uitgevoerd volgens uitgangspunten project Herinrichting Openbare Ruimte Binnenstad, typologie radiaal.

Veel van deze wijken zullen een drastische transformatie ondergaan. Zaak is het om de cultuurhistorische waarden dan overeind te houden. Het erfgoed van de Wederopbouw omvat de resultaten van (steden)bouwkunst en landinrichting uit de periode 1940 - 1965 en sluit daarmee aan op het jongere erfgoed uit de periode 1850 - 1940. De Wederopbouw omvat zowel het feitelijke herstel van de oorlogsschade in de bestaande omgeving als het naoorlogse herstel van de algemene bouwproductie en de daarmee gepaard gaande omvangrijke stads- en dorpsuitbreidingen (vroeg-naoorlogse wijken), aanleg van haven- en industriegebieden, infrastructurele werken, herinrichting van het landelijk gebied en wederopbouw van boerderijen.

Ook interieurs en de toegepaste kunst in en aan architectuur uit de periode 1940 - 1965 behoren tot het onderzoeksgebied van de Wederopbouw.

In onze gemeente wordt reeds uitvoering gegeven aan de herstructurering van de naoorlogse wijken.

Bepaalde straten in de wijk Fort/Zeekant maken onderdeel uit van een plan van aanpak voor herstructurering en vitalisering. De eind veertiger jaren gebouwde noodwoningen, de zogenaamde Maycrete-woningen, zijn inmiddels alle gesloopt en op de vrijkomende gronden is vervangende nieuwbouw gepland. Binnen het beschikbare ISV-budget zijn hiervoor ook reeds middelen vrijgemaakt. Voorts is in de naoorlogse wijk Gageldonk (ten oosten van de spoorlijn Roosendaal-Vlissingen) reeds een deel van "De Blokkendoos" (de zgn. duplexwoningen) gesloopt en vervangen door kantoor nieuwbouw. De Woningbouwcorporatie Wonen West-Brabant heeft als eigenaresse van de huurwoningcomplexen in dit gebied hierbij een belangrijke rol.

Door deze corporatie worden in het oostelijk deel van de stad, met name in de naoorlogse wijken Gageldonk en Nieuw-Borgvliet, verdere initiatieven ontwikkeld tot herstructurering. Van gemeentewege is inmiddels een inventarisatie gemaakt van de beschermenswaardige objecten en complexen in met name de wijk Gageldonk.

Architecten van naam werden voor deze wijk ingeschakeld door het toenmalige gemeentebestuur om de vormgeving van de wijk in goede handen te geven. Met name kunnen hier genoemd worden prof. Holt (complex Vijverberg en Blokkendoos), Bedaux en Rampart die verantwoordelijk waren voor de complexen Kamperfoeliestraat en Gentiaanstraat en Van der Laan (architect) van de lagere scholen aan de Populierlaan. Het merendeel van deze woningbouw was gestoeld op het traditionalisme van de zgn. Bossche School. Ook de H. Hartkerk aan de Kastanjelaan van de architecten A. Siebers en W. van Dael was een uiting van de Bossche School met Byzantijnse stijlkenmerken.

Voor zover er al geen sprake is van een individuele rijks- of gemeentelijke bescherming van panden uit de Wederopbouwperiode, zullen in de voor het gebied in voorbereiding zijnde bestemmingsplanherzieningen (delen van) woningbouwcomplexen, al dan niet met het openbare gebied, worden aangewezen als gemeentelijke beschermde stadsgezichten. Op deze wijze kan een zekere bescherming worden geboden en voorkomen worden dat zonder vergunning panden gesloopt worden.

Tenslotte is het de bedoeling van de Rijksdienst voor de Monumentenzorg om te komen tot een Plan van Aanpak Wederopbouw als vervolg op het Monumenten Selectie Project van het erfgoed uit de periode 1850 - 1940.

Naar verwachting zal uit de Wederopbouwperiode ook weer een aantal panden en objecten geselecteerd kunnen worden om de status te krijgen van rijksmonument.

ACTIE:

- ★ In het kader van het vastgestelde drieluik voor de binnenstad aandacht voor controle en handhaving en waar nodig optreden tegen overtredingen.
- ★ Inventarisatie van gebieden en/of panden die op grond van het Wederopbouwbeleid voor bescherming in aanmerking komen.

8. Restauratiebeleid

Vanaf de zeventiger jaren van de vorige eeuw tot voor kort is er in onze gemeente een restauratiebeleid geweest dat gericht was op de vraag van de particulier. Vanuit de diverse rijks- en/of gemeentelijke fondsen waren er voldoende middelen aanwezig om aan de vraag om een restauratiebijdrage door een particuliere eigenaar van een monumentenpand te voldoen. Weliswaar is enige tientallen jaren terug een impuls gegeven aan de binnenstad om het monumentale gezicht van het centrum weer op te krikken. Dit was nodig om de binnenstad weer de kurk van de economie te kunnen laten zijn. Daarnaast werd daarmee de toeristische trekpleisterfunctie versterkt.

Van samenhang in het restauratiebeleid of een gebiedsgerichte aanpak was evenwel nauwelijks of niet sprake.

Tengevolge van de terugloop van rijks gelden is het zaak geworden om de weinig nog beschikbare middelen zo efficiënt en economisch mogelijk in te zetten. Er is dan ook thans meer aandacht voor gebiedsgerichte aanpak van restauratie en verbetering van woningen. De reeds opgestarte aanpak van de wijk Fort/Zeekant is hiervan een sprekend voorbeeld. Door complexgewijs en collectief restauraties en woningverbeteringen op te starten, kunnen de middelen effectiever worden ingezet.

Voorts zal er door de particuliere eigenaren meer gebruik gemaakt moeten worden van de instrumenten als financiering en fiscale aftrekbaarheid. Ook de gemeentelijke overheid heeft hierbij een taak door middel van garantiestelling bij het aangaan van leningen door de particulieren.

8.1 Actieve benadering van eigenaren

De instandhouding van historisch waardevolle gebouwen kost vaak meer dan onderhoud van niet-monumentale gebouwen. Desalniettemin ligt de verantwoordelijkheid voor instandhouding en zorgvuldig beheer (en de daarmee gepaard gaande kosten van onderhoud) primair bij de eigenaar. Dit geldt voor particulieren en bedrijven, maar evengoed voor de gemeente zelf, instellingen, corporaties en dergelijke.

De eigenaren zullen worden gewezen op hun verantwoordelijkheid en bij in gebreke blijven zal aanschrijving op grond van de Woningwet in het vooruitzicht worden gesteld.

Daarnaast verliezen steeds meer grote monumentale gebouwen hun functie. Naast kerken zijn dit schoolgebouwen, kloosters, kantoorgebouwen, fabrieksgebouwen, forten, kazernes en watertorens. Stuk voor stuk zijn ze echter de moeite van het behouden waard, omdat ze iets vertellen over de cultuur- en sociaalhistorische ontwikkeling van stad en dorp in het verleden en daarmee bijdragen aan de identiteit en het imago van morgen.

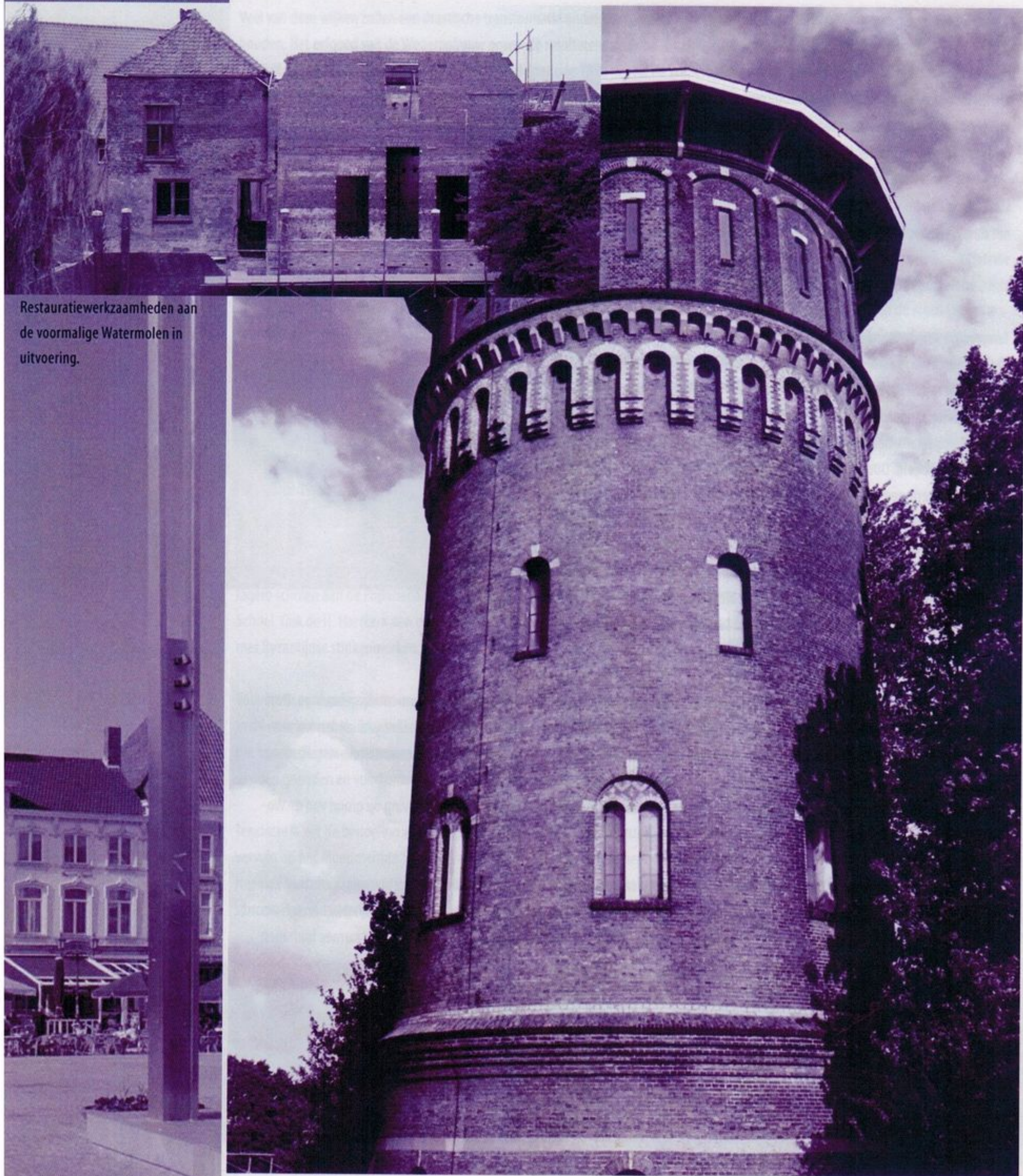
Op eigen kracht is het blijkbaar moeilijk om een nieuw leven te beginnen. Het vraagt de nodige creativiteit van opdrachtgevers en architecten om in te spelen op potentiële herbestemmingmogelijkheden. De gemeente kan hieraan een positieve bijdrage leveren. Belangrijk bij grote herontwikkelingsopgaven is dat de marktsector de overtuiging heeft dat investeren in historisch erfgoed de moeite waard is. Inmiddels valt te constateren dat grotere partijen uit de marktsector die waarde inzien en dat initiatieven zichtbaar worden.

Restauratie boerderij Hildernisse in uitvoering

Voormalig postkantoor aan de Zuivelstraat. Heeft momenteel een woon- en winkelfunctie.

Restauratiewerkzaamheden aan de voormalige Watermolen in uitvoering.

Zoals gezegd is er reeds een tendens die uitgaat van financiering en garantiestelling door de gemeente en steeds minder van het toekennen van restauratiesubsidies. Fiscaal komen er ook steeds meer mogelijkheden voor eigenaren van - vooralsnog - rijksmonumenten, zodat er per saldo geen sprake hoeft te zijn van een verslechterde situatie.

Voor die gevallen waar alleen subsidies de helpende hand kunnen bieden (zoals bijvoorbeeld bij stichtingen en kerkgenootschappen) dient er voor de gemeente een subsidiemogelijkheid te blijven bestaan. Zaak is om de schaarse middelen zo effectief mogelijk in te zetten. Waar sprake is van het doen plegen van bouwhistorisch onderzoek, zijn er voor de gemeente mogelijkheden aanwezig deze kosten ten laste te laten van de verzoeker danwel de werkzaamheden op kosten van de verzoeker zelf uit te voeren. Via de Legesverordening kan dit juridisch vastgelegd worden. De eis tot het doen plegen van archeologisch onderzoek is momenteel juridisch nog niet afdwingbaar. Eerst nadat het Verdrag van Malta en het daaruit voortgevloeide adagium "de verstoorder betaalt" in wetgeving is vastgelegd en van kracht geworden, wordt het mogelijk verzoekers voor deze kosten te laten opdraaien. Het doen plegen van archeologisch onderzoek door verzoekers vindt momenteel nog plaats op basis van vrijwilligheid.

8.3.2 Andere financiële partners.

Op het gebied van de Monumentenzorg zijn in de gemeente ook nog betrokken de Stichting (Monumentaal) Stadsherstel Bergen op Zoom en Stadsherstel Bergen op Zoom NV. Bij de beide Stadsherstel-clubs is de gemeente Bergen op Zoom, ook in financiële zin, betrokken. Zo geeft de gemeente Bergen op Zoom jaarlijks aan de Stichting (Monumentaal) Stadsherstel Bergen op Zoom een garantie voor een bedrag van € 400.000,- af, waarbinnen de stichting kan werken, i.c. verwerven van panden, deze restaureren en vervolgens weer aan particulieren verkopen. Met name de wat moeilijkere restauratie-objecten heeft de stichting steeds opgepakt. En gezegd mag worden met succes. In haar iets meer dan dertigjarig bestaan heeft de stichting al ruim zestig restauratie-objecten tot een goede einde gebracht. Bij Stadsherstel Bergen op Zoom NV heeft de gemeente Bergen op Zoom groot-aandeelhouder- belangen. Voorts is de vertegenwoordiger van de gemeente Bergen op Zoom (de portefeuillehouder financiën) aangewezen als president-commissaris van de Raad van Commissarissen. Het ligt in de bedoeling om de NV een actiever en grotere rol te geven bij het herontwikkelen van historische gebouwen en complexen. Na een wat moeizame start is de NV halverwege 2003 gestart met haar eerste restauratieproject in de Kleine Kerkstraat.

Voorts zij vermeld dat de gemeente Bergen op Zoom sedert eind tachtiger jaren van de vorige eeuw een overeenkomst heeft gesloten met de Stichting het Nationaal Restauratiefonds (NRF). Het NRF fungeert als betaaloket voor de Rijksdienst voor de Monumentenzorg voor de uit te betalen restauratiebijdragen. Daarnaast verstrekt het NRF aanvullende leningen ter financiering van restauraties en woningverbeteringen en biedt tevens de mogelijkheid tot het doen van voorschotbetalingen, vooruitlopende op uit te keren restauratiesubsidies. Ook hier fungeert onze gemeente als een garantiestellend orgaan. Ook beheert het Nationaal Restauratiefonds het zogeheten "Revolving Fund" (letterlijk ronddraaiend geld). Dit fonds wordt gevormd door subsidie van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap aan het Restauratiefonds voor het verstrekken van restauratiehypotheken. Met de terugbetaalde rente en aflossing van de uitgezette restauratiehypotheken komt geld beschikbaar om opnieuw uit te lenen voor nieuwe restauraties. Daarnaast vormen de positieve resultaten van het Restauratiefonds de tweede voedingsbron voor het Revolving Fund.

Voor zover mogelijk en nodig wordt de restauratieklant door de medewerkers van de gemeente Bergen op Zoom gewezen op deze financieringsmogelijkheid. Hiermee kunnen betrokkenen vaak sneller een restauratie oppakken en behoeven zij niet eerst jaren te wachten tot er mogelijk weer subsidiemiddelen voorhanden zijn. Ook fiscaal gezien is de Revolving Fund-methode aantrekkelijk omdat de rente van de veelal toch goedkoper rentende lening ook nog eens fiscaal aftrekbaar is.

Door de provincie Noord-Brabant en het Prins Bernhard Cultuurfonds (PBC) is opgericht het "Cultuurfonds Brabantse Monumenten". (Opvolger van het fonds "Bedrijven voor monumenten")

In dit fonds is door de gemeente een bedrag gestort dat via het PBC zal worden verdubbeld. Uit dit fonds kunnen eigenaren van monumentale panden dan laagrentende leningen afsluiten ten behoeve van de restauratie van hun onroerende eigendommen. Ook dit is een vorm van een revolving fund, zij het dat deze alleen van toepassing is voor gemeentelijke monumenten.

"sleutel" Stichting (Monumentaal)
Stadsherstel Bergen op Zoom.

Opgeknapte arbeiderswoningen in de
Johannesstraat.

Groot Arsenaal aan de Rijtuigweg in
de wijk Havenkwartier.

Fragment plankaart van het ISV project 't Fort Belvédère in de wijk Fort/Zeekant

Onlangs gerestaureerd pand 'De Blauwe Hand' aan de Blauwehandstraat. De naam van dit pand is sinds 1515 bekend. Toen was er een brouwerij gevestigd.

Tenslotte wordt momenteel onderzoek gedaan naar het opzetten van een eigen gemeentelijk Revolving Fund. Dit fonds kan gevoed worden door een storting van eigen middelen en eigenaren van gemeentelijke monumenten daarna in aanmerking te laten komen van een laag-rentende lening ten behoeve van de restauratie van hun monument. Het Nationaal Restauratiefonds heeft zich reeds bereid verklaard het beheer van dit fonds te willen uitvoeren.

Een dergelijk fonds is reeds operationeel in de gemeente Rotterdam, Schiedam en Deventer.

8.3.3. Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing (ISV)

Per 1 januari 2000 is de Wet Stedelijke Vernieuwing in werking getreden, met als bijbehorend beleidsinstrument het Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing (ISV). Stedelijke vernieuwing is een bundeling van maatschappelijke activiteiten die de vitaliteit en leefbaarheid van bestaande wijken, buurten en dorpen moet verbeteren. Naast sociale en economische maatregelen richt het ISV zich specifiek op fysieke maatregelen op de terreinen wonen, ruimte, milieu, fysieke condities voor economische activiteiten en grootschalig groen. Op deze terreinen bestond voorheen een aantal subsidieregelingen die vanuit de diverse ministeries werden aangestuurd. Met de komst van de ISV zijn deze geldstromen op rijksniveau gebundeld en wordt een integraal rijksbeleid gevoerd op het gebied van stedelijke vernieuwing. Gemeenten krijgen met ISV-subsidies de verantwoordelijkheid voor invoering en uitvoering van stedelijk vernieuwingsbeleid. Zij zijn vrij om - weliswaar binnen inhoudelijk afgebakende kaders - lokaal maatwerk te voeren.

In het opgestelde beleidsstuk "Ontwikkelingsprogramma Stedelijke Vernieuwing" is in het hoofdstuk "Fysieke pijler van het ISV" een programma beschreven die de basis is voor het stedelijk vernieuwingsbeleid voor Bergen op Zoom. Korthedshalve mag verwezen worden naar het raadsbesluit van 29 november 2001, nr. SROB/143. In dit Plan van Aanpak zijn de stimuleringsprojecten aangegeven en de beleidsthema's met doelstellingen welke jaarlijks gehaald dienen te worden.

Een drietal beleidsthema's is in het kader van deze beleidsnota monumentenzorg van belang:

- Bevordering van woon- en leefklimaat. Hierbij de verbetering van de particuliere woningvoorraad (woningverbetering) en het Wonen boven Centrumvoorzieningen centraal.
- Versterking van cultuur en toerisme
- Versterking van de binnenstad staat voorop en dan met name aandacht voor het puienbeleid.
- Behoud en verbetering van cultuurhistorisch erfgoed.
- Restauratie van monumentale en beeldbepalende panden en objecten en het Belvédère-project vallen onder dit thema.

In het Plan van Aanpak is aangegeven wat de gestelde doelen zijn binnen een bepaalde tijdsperiode en welke geldmiddelen vanuit het ISV hiervoor beschikbaar zijn.

Binnen de opgenomen doelstellingen is in de periode 2002-2004 opgenomen dat zo'n 65 rijks- en gemeentelijke monumenten en 30 objecten door middel van restauratie zullen worden aangepakt. De behoefteraming vanuit het Brm is voor wat betreft de restauratie van rijksmonumenten in de prioriteitenstelling maatgevend. Voorts zal in de nabije toekomst een dergelijke behoefteraming (moeten) worden opgesteld voor de gemeentelijke monumenten.

ACTIE:

Ontwikkelen van foldermateriaal waarin duidelijk het restauratiebeleid van de gemeente wordt geformuleerd en de rechten en plichten van eigenaren van monumentenpanden zijn weergegeven.

9. Financiën en personele aspecten

Voor de uitvoering van de wettelijk opgedragen en gemeentelijk taken voor monumentenzorg is binnen de Sector Ruimtelijke Ontwikkeling en Beheer in het bureau Bouwen en Wonen de sectie Welstand, Archeologie en Monumentenzorg (WAM) ondergebracht.

Tot de taken van de sectie WAM behoren:

- voorbereiding van en uitvoering geven aan het vastgestelde welstand-, archeologie- en monumentenbeleid;
- toetsen van aanvragen en verlenen monumentenvergunningen;
- geven van voorlichting omtrent alle procedurele en financiële (o.a. subsidies) zaken die de monumentenzorg betreffen;
- toekennen van restauratiesubsidies;
- handhaving van wettelijke regels betreffende de monumenten ((ver)bouwen, restauratie en (her)gebruik van monumentenpanden);
- begeleiding vrijwilligers archeologie St. In Den Scherminckel en St. Bezichtiging Monumenten;
- secretariaat van en advisering aan de WelstandsMonumentenCommissie;
- verzorgen van de public relations, zoals b.v. de organisatie van de jaarlijkse Open Monumentendag;
- gebouwenbeheer van de eigen monumentale gebouwen.

Algemene personeelskosten.

Voor het takenpakket monumentenzorg is 1½ formatieplaats beschikbaar. Het hoofdbestanddeel van de door deze medewerkers uit te voeren werkzaamheden omvat de algemene beleidszaken omtrent de monumentenzorg, uitvoering geven aan de gevraagde medewerking van het rijksbeleid ter zake en het opstellen en actueel houden van de gemeentelijke monumentenlijst voor de binnen de gemeente gelegen kernen.

Daarnaast wordt een nagenoeg fulltime beroep gedaan op de medewerker van de sectie wonen van het bureau Bouwen en Wonen ten behoeve van de uitvoering van de werkzaamheden ter zake van de procedures voor de toekenning van subsidies voor restauratie van rijks- en gemeentelijke monumenten vanuit de jaarlijks beschikbare middelen in de ISV (Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing) en BrRM (Besluit rijkssubsidie restauratie Monumenten) en de verdere restauratie- en woningverbeteringbegeleiding. De kosten voor de bovengenoemde personele bezetting van de sectie WAM zijn structureel opgenomen in de gemeentebegroting.

Project-gerelateerde kosten.

Indien er sprake is van het uitvoeren van bijzondere werkzaamheden, kan er een spanningsveld tussen werk en beschikbare capaciteit ontstaan.

Zo zal op korte termijn een inventarisatie plaatsvinden van de potentiële gemeentelijke monumenten in de kernen Halsteren en Lepelstraat, gevolgd door een informatie/inspraak en vaststellingsprocedure.

De werkzaamheden vergen veel tijd en dermate expertise die in eigen huis niet voorhanden is, dat hiervoor externe menskracht zal moeten worden ingehuurd.

Overigens is zulks ook gebeurd in 1991 ten tijde van de vaststelling van de gemeentelijke monumentenlijst voor de kern Bergen op Zoom. De financiering van dergelijke projecten zal waar mogelijk ten laste van het project gebracht worden. Indien zulks niet mogelijk of niet gewenst is, zal daartoe een afzonderlijk krediet aan de gemeenteraad

Jeugdmonumentendag 2001.

Kerkplein van de R.K. kerk "Heilige Antonius van Padua" aan de Kerkstraat in Lepelstraat.

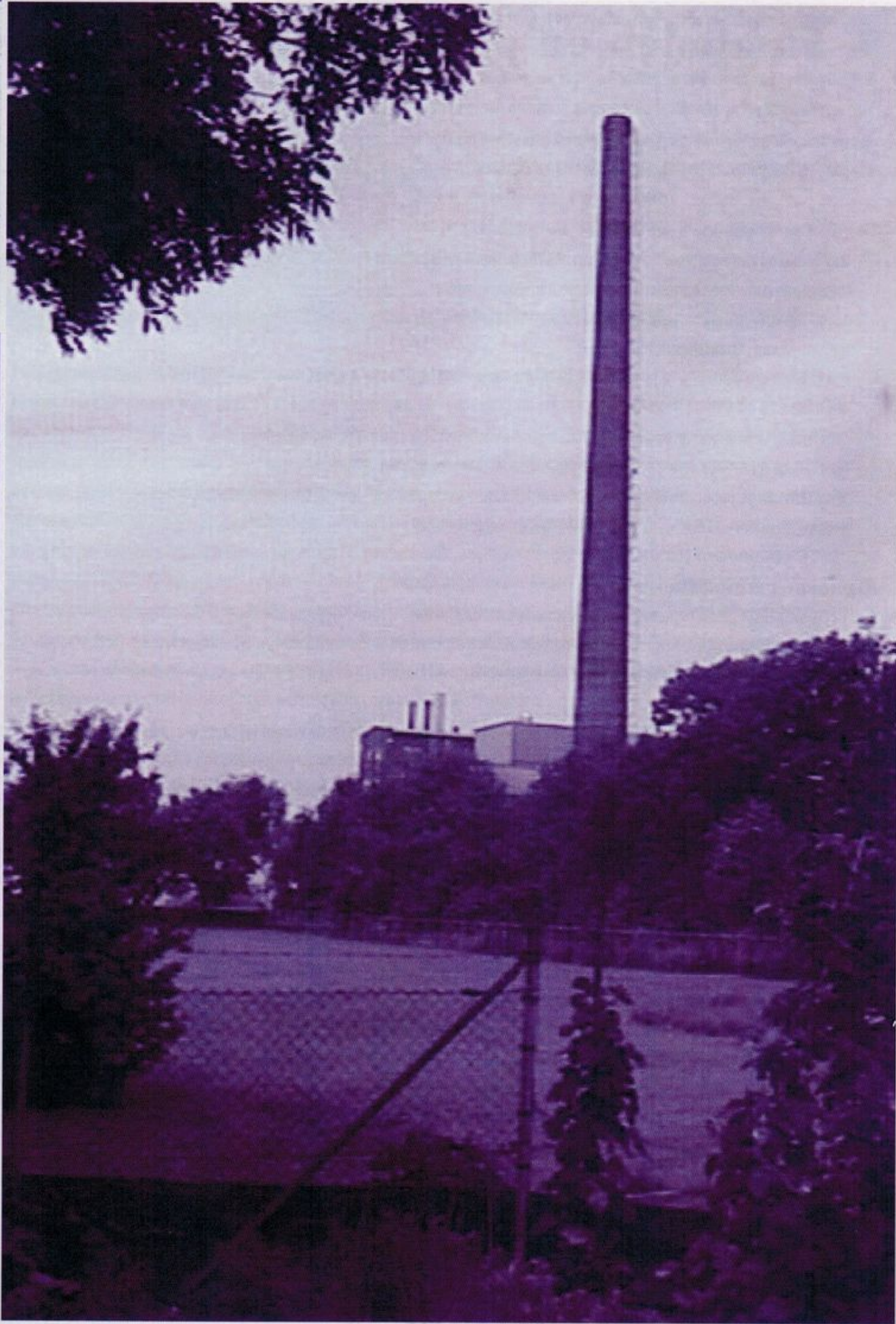
Welstandsnota

Gemeente Bergen op Zoom

aanbeveling juni 2003

Welstandsnota 2003 gemeente
Bergen op Zoom.

10. Waar staan we voor?

10.1 Stadsvisie

De binnenstad van Bergen op Zoom is een belangrijk historisch monument. Niet alleen geldt dit voor de gevels en de gebouwen, maar ook voor de stedenbouwkundige structuur die ten grondslag ligt aan de huidige opbouw van de Bergse binnenstad. De binnenstad van Bergen op Zoom is een waardevol cultuurhistorisch bezit dat bewaard moet blijven. Het beschermen, onderhouden en beheren van de binnenstad is de belangrijkste taak die de gemeente zich moet stellen.

Bij de vaststelling van het Beleidsplan Binnenstad 1996 is deze visie reeds onderkend en de hoofddoelstelling van dit beleidsplan was toen dan ook:

“Het behoud en beheer van de historische kwaliteit van de binnenstad van Bergen op Zoom langere termijn, op een wijze waarbinnen de verschillende belangen en functies in de binnenstad, gebruikmakend van de intrinsieke kwaliteit van de binnenstad, optimaal tot hun recht komen.”

Horeca, detailhandel en toerisme moeten elkaar versterken, waarbij de historische structuur de drager voor de functionele organisatie is. Hoewel er sedert 1996 in de binnenstad veel gebeurd is (denk aan het Paradeplan en de herinrichting van pleinen en straten), dient vooral strategisch gezien het historisch karakter van de binnenstad versterkt te worden. Een van de mogelijkheden daarvoor is het geven van bijzondere aandacht aan de monumenten.

Het historisch hart van Bergen op Zoom is niet alleen van belang voor de economie, maar bepaalt ook in grote mate het karakter van de binnenstad en fungeert daarmee als trekpleister voor de bezoekers vanuit de stad zelf en van buiten de stad.

Het is zaak om te voorkomen dat tengevolge van sloop en herinvulling van bepaalde gebieden in de binnenstad er een fragmentarisering van het historische stadsbeeld gaat ontstaan. Een slecht voorbeeld vanuit het verleden is geweest de grote doorbraak aan de Westersingel, waardoor een deel van het oude Havengebied werd afgesneden van de historische binnenstad. Karakterbepalende elementen uit het stadsbeeld dienen zoveel als mogelijk behouden te blijven.

Een vitaal monumentenbeleid en een toenemend cultuurhistorisch bewustzijn bij de stedenbouwkundige ontwikkelingen moeten zorgen dat Bergen op Zoom haar karakteristieke uitstraling behoudt en waar mogelijk versterkt.

10.2 Cultuurhistorisch kwaliteitbeheer

De opgave voor het toekomstig monumentenbeleid ligt vooral op het vlak van cultuurhistorisch kwaliteitsbeheer. Bij dit beheer dient de historische kwaliteit van de bebouwde en onbebouwde delen van de stad en de dorpen Halsteren en Lepelstraat steeds te worden meegewogen bij de ruimtelijke beslissingen en als inspiratiebron te worden gehanteerd.

Op gebied van de ruimtelijke kwaliteit dienen de verschillende beleidssectoren, zoals ruimtelijke ordening, bouwen en wonen, archeologie en monumentenzorg, architectuurbeleid, groenvoorziening en beheer openbare ruimte elkaar te versterken.

Samenhangende kaders dienen geschapen of hersteld te worden in het belang van de monumenten, het beschermd stadsgezicht, de stedenbouwkundige ensembles en het cultuurlandschap.

Evenals momenteel het geval is bij het weer in beeld brengen van de (forten van de) West-Brabantse Waterlinie dienen ook de in de historische stad aanwezige parels en – voor zover eveneens aanwezig – in de kernen Halsteren en Lepelstraat aan elkaar geregen te worden tot een monumentensnoer die flonkert als nooit tevoren.

Een impressie tekening verbouwing voormalig postkantoor. Onderdeel van het Parade project in de binnenstad.

Kaart van Fort de Roovere onderdeel van de West-Brabantse Waterlinie.

10.3 Speerpunten van beleid

Alleen het beschermen van cultuurhistorisch erfgoed is onvoldoende om de inzet van dit erfgoed in de toekomst te realiseren. Het is van groot belang om duidelijk aan te geven waarom een bepaald object of een bepaalde structuur van cultuurhistorische waarde is en in welke historische ontwikkeling het past. De aanwezige kennis zal moeten bepalen of en in welke mate op het erfgoed kan worden doorgebouwd of ontwikkeld worden. Kennis van zaken is voorts onontbeerlijk voor het verantwoord verlenen of weigeren van wijzigingsvergunningen voor rijks- en gemeentelijke monumenten.

Goede hulpmiddelen hierbij zijn de nieuwe Nota Welstandsbeleid en het verplicht voorschrijven indien het gemeentelijke monumenten betreft tot het doen van bouwhistorisch onderzoek bij aanvragen om bouw- en monumentenvergunningen.

De panden welke zijn opgenomen in de gemeentelijke monumentenlijst en die welke via het MIP en MSP inmiddels zijn aangewezen als rijksmonument kennen een redelijk goede redengevende omschrijving.

De rijksmonumenten die zijn opgenomen in de oude "Rijkslijst voor onroerende monumenten" kennen helaas een zeer summiere beschrijving en zijn in die zin een onvoldoende bron bij de beoordeling van restauratieplannen.

Ook de Rijksdienst voor de Monumentenzorg heeft deze problematiek onderkend. Menskracht en financiële middelen ontbreken de dienst voornamelijk om op korte termijn een nieuwe rijkslijst met aangepaste redengevende omschrijvingen te doen opstellen. Wel is de Rijksdienst voor de Monumentenzorg momenteel doende om een geografisch informatiesysteem voor de onroerende monumenten op te zetten.

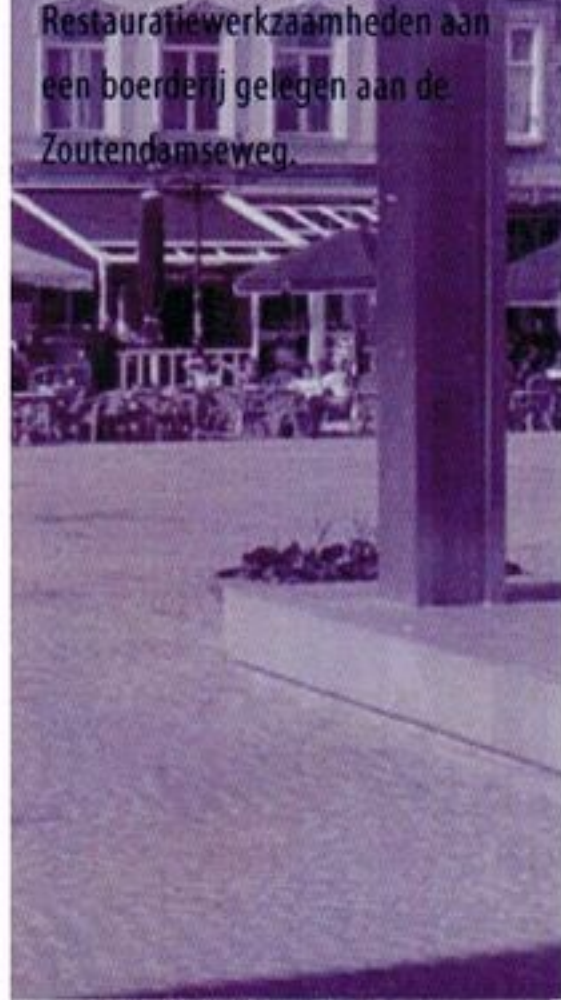
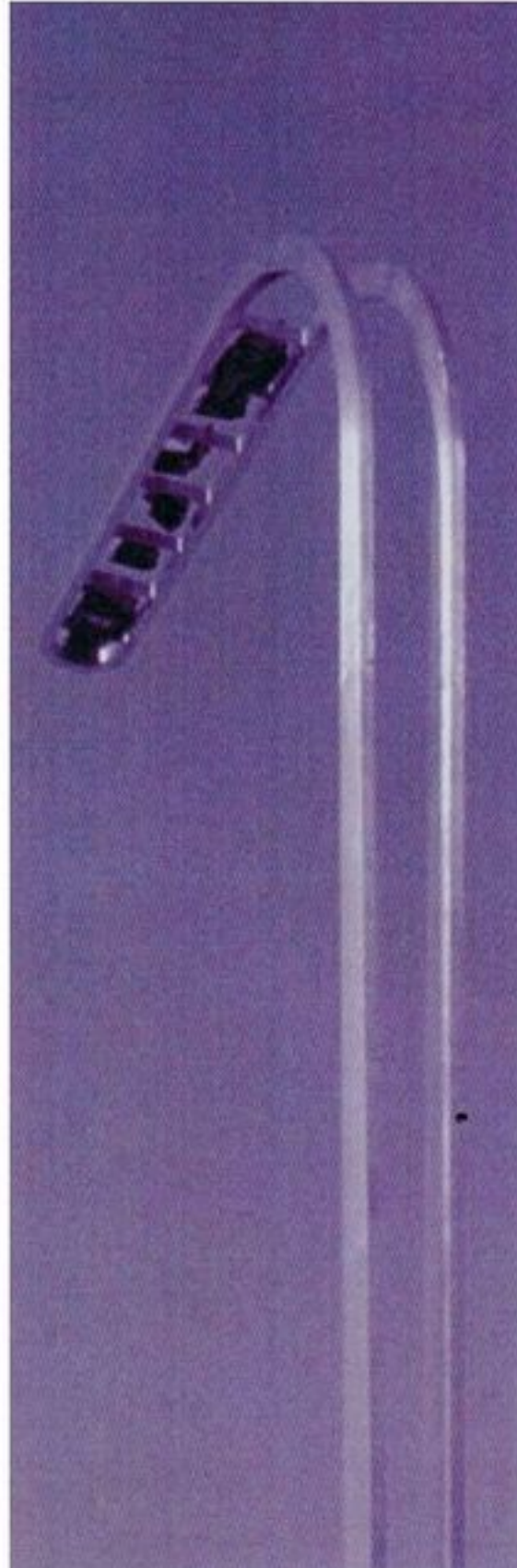
Als gemeentelijke taak is het een opdracht om op korte termijn de kernen Halsteren en Lepelstraat te inventariseren naar de aanwezige monumentale panden en objecten die nadere bescherming behoeven, zo mogelijk als rijksmonument, doch in ieder geval als gemeentelijk monument. Goede voorlichting aan en begeleiding van de eigenaren en/of gebruikers van de onroerende goederen is daarbij onontbeerlijk.

Voor het behoud van de monumenten zal het tevens zaak zijn om de eigenaren ervan te stimuleren en zonodig te verplichten om meer gebruik te gaan maken van de diensten van de Monumentenwacht. Regelmatige inspectie van het monument kan bijdragen tot behoud van de monumenten en kunnen daardoor dure restauraties op termijn voorkomen.

Het jaar 2003 was landelijke uitgeroepen als Jaar van de Boerderij. Binnen onze gemeente is een aantal interessante boerderijcomplexen aanwezig, waarvan een paar nadrukkelijk restauratie behoeven. Dat het thema succesvol is geweest, moge blijken uit het feit dat intussen een drietal (voormalige) boerderijen gerestaureerd is. Ook wordt de

nodige aandacht besteed aan het hergebruik van deze complexen nadat deze onttrokken zijn geworden aan hun oorspronkelijke bestemming.

Tenslotte dient er door de gemeente meer aandacht besteed te worden aan de bijzondere cultuurhistorische elementen in de openbare ruimte, zoals bijvoorbeeld het kleurgebruik en het historisch straatmeubilair. De vorig jaar vastgestelde Beeldkwaliteitsnota (onderdeel van het drieluik Structuurbeeld - Beeldkwaliteitsplan en Nota Openbare Ruimte Binnenstad) is een goede aanzet om te komen tot een verbetering van het beleid op dit punt. Nochtans zal een inventarisatie duidelijkheid moeten geven welke onderdelen van de openbare ruimte cultuurhistorisch waardevol zijn en hoe een zorgvuldig beheer hiervan vanuit een cultuurhistorische invalshoek gestalte kan krijgen.

Restauratiewerkzaamheden aan een boerderij gelegen aan de Zoutendamseweg.

11. Communicatie en overleg

In hoofdstuk 2 is reeds vermeld dat het belangrijk is om een zo breed mogelijk draagvlak te hebben voor een goed monumentenbeleid.

In de eerste plaats is het zaak om door de individuele of groepsgewijze benadering van eigenaren van monumentenpanden het besef van de cultuurhistorische waarden van het monumenten te bevorderen. Een inzichtelijk gemeentelijk stimulerings- en subsidiebeleid werkt hieraan ook positief mee.

De gemeente heeft derhalve een belangrijke taak om waar nodig en mogelijk de eigenaar van goede voorlichting te voorzien. Een open communicatie is daarbij vanzelfsprekend.

Een aanzet is reeds gegeven via de WelstandsMonumentenCommissie die sedert dit jaar haar zittingen openbaar heeft.

Ook moet de gemeente haar oor te luisteren leggen bij de diverse belangengroeperingen die in de binnenstad van Bergen op Zoom (zoals de Vereniging Binnenstad en de BOB-MGH) en de kernen van Halsteren en Lepelstraat fungeren. Men dient te bedenken dat ook met name de geschiedkundige en de heemkundekring een zeer waardevol archief bezitten met daarin een schat aan historische gegevens. De gemeente moet weten wat er om gaat bij deze groeperingen en anderzijds dienen deze groeperingen op de hoogte te zijn welk beleid de gemeente op het gebied van de monumentenzorg voert en in de toekomst denkt te zullen voeren.

Een goede overlegstructuur met deze belangenverenigingen staat hierbij voorop.

En al zullen partijen het niet altijd met elkaar eens zijn, het streven van de gemeente dient te zijn het inzichtelijk maken van de afwegingen waarvoor het gemeentebestuur staat. Bundeling van krachten zorgt voor een effectievere beleidsvoering en betere resultaten!

Daarnaast kan de gemeente als intermediair fungeren tussen de diverse ter plaatse werkzame professionele organisaties (de Stichting en de NV Stadsherstel, woningbouwcorporaties e.d.) en helpen bijdragen aan een betere afstemming van activiteiten tussen deze organisaties.

Tevens is gebleken dat het instellen van klankbordgroepen bij beleidszaken zoals de herinrichting van de Grote Markt en het openbaar gebied (drieluik Structuurbeeld – Beeldkwaliteitplan – Nota Openbare Ruimte Binnenstad) zeer waardevol is. De belanghebbenden worden vanaf het begin betrokken bij belangrijke beleidsbeslissingen en kunnen hun inbreng leveren. Dit voorkomt dat gemeente en belangengroeperingen later elkaar bij de rechter treffen in de bezwaren- en beroepsprocedures.

Uitermate uitgelezen medium om de monumentenzorg te promoten is de organisatie van de Open Monumentendag. Dit evenement, waaraan onze gemeente al vanaf het begin deelneemt, wordt jaarlijks in het tweede weekend van september gehouden.

Gelet op de deelname van met name particuliere eigenaren van panden in de kernen van Bergen op Zoom en Halsteren en de aantallen bezoekers die dit gebeuren jaarlijks naar Bergen op Zoom trekt, mag gesteld worden dat deze dag in een grote behoefte voorziet. Ook tijdens de jaarlijkse molendag in de maand mei, gekoppeld aan een fietstocht, mogen de molens van Halsteren en Nieuw-Borgvliet zich over een goede belangstelling verheugen.

De openstelling en de mogelijkheid tot bezichtiging van de grote gemeentelijke monumenten wordt door velen gewaardeerd en de Stichting Bezichtiging Monumenten doet hierbij met haar vrijwilligers enorm goed werk.

Onze gemeente heeft ook de eer gehad om reeds twee maal de Vestingdagen te mogen organiseren. Veel deelnemers en bezoekers uit een aantal Nederlandse vestingsteden bezoeken dan onze stad gedurende enige dagen. Het schuttersgilde St. Sebastiaan en de Borgerij Berghen opden Zoom verlenen hier hand- en spandiensten.

Voor wat betreft de promotie van de archeologie is de Stichting In Den Scherminckel een onmisbare factor. Naast het enthousiasme

St. Antonius molen in Halsteren.
Onlangs voorzien van nieuwe wieken.

dat de vele vrijwilligers aan de dag leggen bij het assisteren van de stadsarcheoloog bij zijn opgraving-, schoonmaak- en documentatiewerkzaamheden, organiseert de stichting regelmatig thematentoonstellingen en wordt voorlichting gegeven aan de hogere klassen van de basisscholen over het onderwerp archeologie.

ACTIE:

Private organisaties werkzaam op monumentengebied en de lokale woningbouwcorporaties (meer) betrekken bij de herstructurering van oudere wijken.

12. Programma van uitvoering

In hoofdstuk 2 is al summier aangegeven het belang van het hebben van een duidelijk monumentenbeleid.

Ook de veranderde wet- en regelgeving en wijzigende inzichten, zowel op rijks- als lokaal niveau als het gaat om het voeren van monumentenbeleid, zijn mede aanleiding geweest tot het opstellen van voorliggende nota.

In de nota is uitgewerkt hoe met de monumentenzorg vanuit de diverse invalshoeken wordt omgegaan. Ook wordt ingegaan op de plaats van de historische factor in de andere beleidsterreinen zoals Ruimtelijke Ordening en Nota Belvédère. Aangegeven wordt hoe op lokaal niveau met monumentenzorg omgegaan dient te worden. Een aantal speerpunten is aangegeven welke nader uitgewerkt moeten worden.

12.1 Strategisch plan tot 2008.

Uitspringende actiepunten voor het uitvoeringsprogramma in de komende vijf jaar zijn:

Archeologiebeleid.

Via de nota Archeologiebeleid is gewerkt aan het voeren van een eigen archeologiebeleid met een eigen opgravingbevoegdheid. De implementatie van het Verdrag van Valetta (wet op de archeologische monumentenzorg) in de Monumentenwet 1988 zal betekenen dat meer dan ooit gemeentelijke aandacht dient te zijn voor de archeologie en dat hiervoor bij de komende vaststelling van (wijzigingen van) bestemmingsplannen rekening gehouden zal moeten worden met de in de grond aanwezige dan wel te verwachten monumenten.

Uitbreiding gemeentelijke monumentenlijst.

Op korte termijn zal een inventarisatie gemaakt worden van de in de kernen Halsteren en Lepelstraat aanwezige panden en objecten die het rechtvaardigen geplaatst te worden op de gemeentelijke monumentenlijst.

Voor het beoordelen van objecten ten behoeve van plaatsing op de gemeentelijke monumentenlijst zullen de in hoofdstuk 7 punt 1 opgenomen toetsingscriteria nadrukkelijker meegewogen moeten worden. Het is ook zinvol om aanvullende regels op te stellen. Gekeken zou kunnen worden naar specifieke typologieën van gebouwen en objecten. Dit kan een meer thematische benadering zijn van gebouwen of relictten die van belang zijn voor de volkshuisvesting (arbeiderswoningen), religie (Rijke Roomsche Leven) of economie. Dit vraagt echter wel om een specifieke kennis van de stad.

Er dient een behoefte- en raming opgesteld te worden voor de gemeentelijke monumenten. Deze raming is noodzakelijk om prioriteiten te kunnen stellen bij de aanpak van de restauratie van gemeentelijke monumenten, zeker bij een aanzienlijke terugloop van geldmiddelen.

De vermindering van subsidiemiddelen is aanleiding geweest om de "Subsidieverordening Stadsvernieuwing gemeente Bergen op Zoom" te herzien. Sedert 1 oktober 2003 is een nieuwe "Subsidieverordening Stedelijke Vernieuwing" van kracht.

Een noodzakelijk toetsingskader voor het monumentenbeleid zal zeker zijn de recent vastgestelde Welstandsnota.

Zorg en aandacht zal besteed moeten worden voor de woningbouw uit de Wederopbouwperiode 1940 – 1965 in alle kernen van de gemeente. Inventarisatie zal gepleegd moeten worden om de waardevolle elementen uit deze tijdsperiode een zodanige bescherming te geven dat tenminste voorkomen wordt dat deze gesloopt zullen worden. Aanwijzing van panden en objecten als gemeentelijk monument, alsmede aanwijzing van gemeentelijke stadsgezichten voor ensembles en woningbouwblokken, al dan niet met de

Paviljoen aan de Wouwsestraat.

Heilig Hartkerk aan het Piusplein.

bijbehorende openbare ruimte, via het bestemmingsplanregime zijn daarvoor de aangewezen gereedschappen.

Tengevolge van de terugloop in interesse voor het agrarisch vakgebied zullen in de nabije toekomst meerdere boerderijcomplexen leegkomen.

Ook kerken en andere religieuze gebouwen worden steeds meer buiten gebruik gesteld. Langdurige leegstand van deze gebouwen is ongewenst, zowel esthetisch gezien als voor de gebouwelijke kwaliteit.

De zorg voor vrijkomende militaire gebouwen tengevolge van de opheffing van onze gemeente als garnizoensstad en de grotere interesse voor de vestingwerken (o.a. de forten van de West-Brabantse Waterlinie) moeten leiden tot eveneens een goed hergebruik van al deze objecten. De gemeente zal met name via het bestemmingsplaninstrument tijdig op deze ontwikkelingen moeten inspelen en aanvaardbare hergebruikfuncties toestaan.

Bij de verdere uitwerking van het ISV en de daarbij behorende financiële regelingen dient er aandacht te zijn voor de cultuurhistorie en architectonische kenmerken. Voorts biedt de nieuwe regeling de mogelijkheid om meer gebiedsgericht te werken. Bepaalde delen van de gemeente kunnen worden uitgesloten van de werking van de subsidiemogelijkheden van de verordening.

Bij eigenaren en architecten dient de nodige interesse opgewekt te worden tot het doen van bouwhistorisch onderzoek ingeval van restauratie van monumentale panden. Het "geheugen" van de stad kan daarmee in beeld gebracht worden.

In het kader van verantwoord restaureren en het voorkomen van ongewenste ingrepen in monumentale panden zal het nodig zijn om van gemeentewege meer controle uit te voeren en zonodig te begeleiden. Dit kan betekenen dat er op termijn meer menskracht nodig zal zijn.

Uitvoering geven aan de inhoud van de Nota Belvédère.

De zorg en creatieve benutting van de cultuurhistorische identiteit van onze monumentale gemeente zal betekenen dat een aantal actiepunten uitgevoerd moet worden. Voorbeelden hiervan zijn onder meer de uitwerking van de Watervisie, het doen van een aantal cultuurhistorische verkenningen en het opnemen van een cultuurhistorische paragraaf in de te actualiseren en nieuwe bestemmingsplannen.

De eerder genoemde "Subsidieverordening Stedelijke Vernieuwing" biedt de mogelijkheid om Belvédère-initiatieven voor een bijdrage in aanmerking te laten komen binnen gebieden voor zover deze gelegen zijn in het Beschermd Stadsgezicht en/of de Brabantse Wal.

Overleg gaan voeren met Stadsherstel Bergen op zoom NV voor deelname bij de herstructurering van verouderde wijken, naast het oppakken van grotere restauratieprojecten.

Het uitbrengen van een periodiek en het voorhanden hebben van foldermateriaal.

In het kader van een goede public relations en informatie naar de burger toe is het van belang om met een zekere regelmaat een periodiek uit te brengen waarin allerlei wetenswaardigheden en informatie over monumenten(zorg) voor eigenaren en andere belangstellenden te lezen is.

Ook ontbreken folders waarin de nodige voorlichting gegeven wordt over alles wat met restauratie, subsidiëring en financiering te maken heeft. Gelet op de vraag daarnaar van publiekszijde, zouden de nodige financiële middelen vrijgemaakt moeten worden om te kunnen voldoen aan deze vraag.

Tenslotte wordt in de nota in zijn algemeenheid aangegeven dat het nodig is ter bevordering van een draagvlak voor het uit te voeren monumentenbeleid een goede communicatie en overlegstructuur met allerlei belanghebbenden en groeperingen op te zetten.

2008

Bijlagen

Monu

Bijlage A.

Rijksmonumenten en gemeentelijke monumenten

(incl. Halsteren en de Heimolen), 18-05-1993, gew. 24 maart 2004.

In deze lijst zijn opgenomen de ca. 90 via het MSP opgewaardeerde panden. N.B. De in de lijst vermelde monumenten zijn architectonische monumenten; er is geen sculptuur of archeologisch monument verwerkt.

Antwerpsestraat 56 "Hotel De Schelde". Markante hoekbebouwing in een V-vorm met Nieuw Zakelijke en Amsterdamse School invloeden in de architectuur.

Bolwerk-Zuid 134/136 "Ontmoetingskerk". Architect van het complex was Berend Tobia Boeyinga.

Antwerpsestraat

Rijksmonumenten: nrs. 1, 9-9a, 11-13, 15 (zie ook van Dedemstraat 198-198a), 4-4a, 6-6a, 10, 34 en 56.

Gemeentelijke monumenten: nr. 3, 5, 7/7A, 17, 21, 23-25, 27-31, 35/35A, 37, 39, 45-47, 8, 12, 14, 16, 36-48.

Antwerpsestraatweg

Gemeentelijk monument: nr. 414

Auvergnestraat

Gemeentelijk monument: nr. 27.

Balsedreef

Gemeentelijk monument: nr. 29

Belvédèrestraat

Gemeentelijke monumenten:

nrs. 22, 36, 38, 40, 42.

Bernadettestraat

Rijksmonument:

nr. 2-2a.

Beursplein

Gemeentelijke monumenten:

nr. 1A (zie Steenbergsestraat 7), 5/5A, 4/4A.

Blauwehandstraat

Rijksmonumenten:

nr. 9, 11, 13, 17, 25, 27, 29, 31, 35/35A, 4/4A, 16, 18, 20, 22, 24/24A, 26, 30, 32, 34 en

36.

Gemeentelijke monumenten:

nr. 3/3A, 5/5A, 7, 37, 2, 6, 10.

Blokstallen

Rijksmonumenten:

nrs. 2, 3.

Bolwerk-Noord

Rijksmonument:

nr. 71.

Bolwerk Zuid

Rijksmonumenten:

nrs. 134-136 (SOW-kerk + pastorie; zie ook Drabbestraat 1), 168-170 (Mollerlyceum)

Bosstraat

Gemeentelijke monumenten:

nrs. 1, 7, 9, 21, 25-27, 31, 33 (zie ook Hoogstraat 34-36), 2, 14 (zie ook Potterstraat 53), 20, 22, 24, 26, 28, 30, 32, 34, 36.

Bredasestraat

Gemeentelijk monument:

nr. 8.

Brouwerijbaan

Rijksmonument:

nr. 24.

Burgemeester Stulemeijerlaan

Rijksmonumenten:

nr. 1, 24-26 (reg. Scholengemeenschap 't Rijks) en ongenummerd (fontein).

Gemeentelijke monumenten:

nrs. 3 (muziekschool), 2, 6, 8, 12, 14, 16, 18,

Coehoornstraat

Gemeentelijke monumenten:
42.

nrs. 2, 4, 6, 8, 28-30 (school de Krabbenkooi, zie ook Glymesstraat 1), 32, 34, 36, 38, 40,

Van Dedemstraat

Rijksmonumenten:

nrs. 11 (ABG) en 198-198a (zie ook Antwerpsestraat 15)

Gemeentelijke monumenten:

nrs. 3, 5, 7 en 9.

Drabbestraat

Rijksmonument:

nr. 1 (kosterwoning, zie ook Bolwerk-Zuid 134-136).

Dubbelstraat

Rijksmonumenten:

nrs. 43, 4, 12, 12A, Dubbelstraat 57.

Gemeentelijke monumenten:

nrs. 21-23, 25-37, 39-41/41A, 49, 55, 63, 2/2A, 8, 14, 16, 18, 20, 28, 30, 56/56A, 58, 76, 78-80, 82, 84.

Dumontsdreef

Gemeentelijke monumenten:

nrs. 2, 5-7.

Engelsestraat

Rijksmonumenten:

nrs. 15, 19, 27-29, 31 (incl. tuinhuisje), 33, 16, 18/18A, 20, 22-24, 26, 28-30, 32, 34, 36.

Gemeentelijke monumenten:

nrs. 1-3, 5, 7, 9/9A, 11, 13/13A, 23, 25.

Faurestraat

Rijksmonumenten:

nr. 14 (kerkorgel Evang.-Luth. Kerk) en 41.

Fortuinstraat

Rijksmonumenten:

nrs. 1/1A, 3, 5/5A, 9/11, 15, 17/17A, 23, 25, 27, 2, 12, 14, 18, 20, 22.

Gemeentelijke monumenten:

nrs. 7 (zie ook Molstraat 1), 13, 19, 21, 4-6, 8, 24.

Glymesstraat

Gemeentelijk monument:

nr. 1 (zie ook Coehoornstraat 28-30).

Goudenbloemstraat

Rijksmonumenten:

nr. 21-23-25 en 2.

Gemeentelijke monumenten:

nrs. 15-17.

Groot Molenbeek

Gemeentelijke monumenten:

nrs. 10, 11 (Groot Molenbeek).

Grote Lind

Gemeentelijk monument:

nr. 1 (schuur).

Grote Markt

Rijksmonumenten:

nrs. 1 (Stadhuis), 3, 4, 5, 10 (St.-Gertrudiskerk), 11, 12, 13, 19, 23, 22, 26, 28, 29, 30, 32 (Maagd Theater), 33, 36, 37-38.

Gemeentelijke monumenten:

nrs. 2, 7, 15, 20, 25, 27, 31, 34, 35/35A.

Halsterseweg

Rijksmonument:

nr. 129.

Gemeentelijke monumenten:

nrs. 181, 128, 222.

Havenstraat

Gemeentelijk monument:

nr. 13-15.

Heimolen

Halsterseweg 129. Opmerkelijk vormgegeven pand, gedetailleerd in een van de Amsterdamse School afgeleide bouwtrant.

Gemeentelijk monument:

Heimolen 15.

Hildernisse

Rijksmonument:

nr. 1

Hofstraat

Rijksmonumenten:

nrs. 2A, 8.

Gemeentelijke monumenten:

nrs. 23, 27, 29, 31.

Hoogstraat

Rijksmonumenten:

nrs. 5, 9, 7/7A, 11, 13, 15, 17, 19, 23-25, 27, 29, 2, 4, 6, 8, 10, 12, 14, 16, 18, 20, 22, 24-28.

Gemeentelijke monumenten:

nrs. 1A/1B/1C, 33, 34-36 (zie Bosstraat 33).

Kastanjelaan

Gemeentelijk monument:

nr. 160 (pastorie R.K.-kerk) (zie ook Piusplein).

Kerkstraat

Rijksmonumenten:

nrs. 1, 10, 12, 14, 16, 18; ongenummerd, natuurstenen poortje.

Gemeentelijk monument:

nr. 4.

Kettingstraat

Gemeentelijke monument:

nr. 2.

Klaverstraat

Gemeentelijk monument:

nr. 2 (zie ook Sint-Catharinaplein 20).

Kloosterstraat

Rijksmonument:

ongenummerd (trafohuis).

Gemeentelijke monumenten:

nrs. 91 (was 25), 93 (was 27), 95 (was 29), 38.

Koepeldwarsstraat

Gemeentelijke monument:

nr. 11 (zie ook Koepelstraat 91-93).

Koepelstraat

Gemeentelijke monumenten:

nr. 35, 91-93 (zie ook Koepeldwarsstraat 11).

Koevoetstraat

Rijksmonumenten:

nrs. 23, 25, 27, 29, 31-33, 39.

Korte Bosstraat

Gemeentelijke monumenten:

nrs. 1, 7/7A, 9/9A, 2, 6/6A.

Kortemeestraat

Rijksmonument:

nr. 10.

Gemeentelijke monumenten:

nrs. 1, 1A (zie ook Steenbergsestraat 2-4/4A), 3, 5, 7, 9-11, 13, 15, 17/17A, 19, 25, 27, 33, 8, 12, 14, 30.

Kremerstraat

Rijksmonumenten:

nrs. 20/20A, 22.

Gemeentelijke monumenten:

nrs. 3, 9, 11/11A, 13, 15-17, 19, 25/25A, 27, 31, 33, 4, 6, 8, 10, 12, 14, 16, 16A-18, 26, 28, 28A/28B-30.

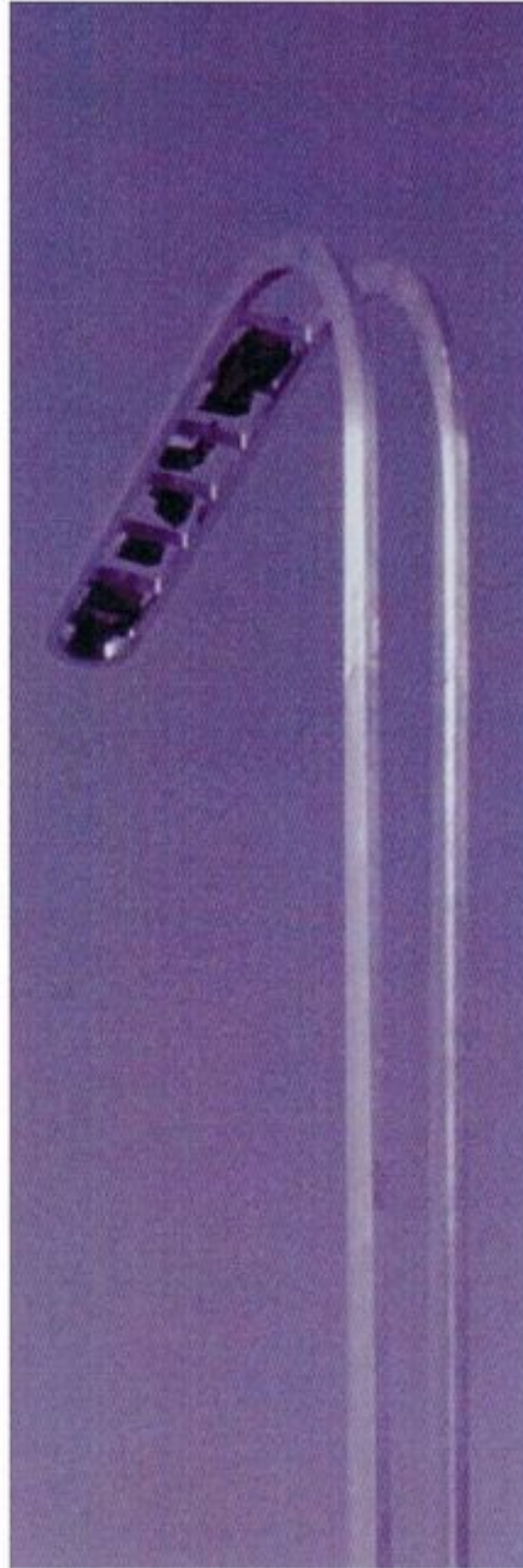
Lievevrouwestraat

Rijksmonumenten:

nrs. 3/3A, 7, 9, 11/11A, 13, 17/17A, 19, 21, 29, 31, 33/33A, 35/35A, 37-39, 41, 43, 45, 2 ook Steenbergsestraat 1A-D), 8, 16, 18, 20, 22, 24, 26, 28, 30, 32, 34/34A, 38, 42, 44, 46, 50, 52, 54, 56; ongenummerd, Onze-Lieve-Vrouwe- of Gevangenpoort.

Gemeentelijke monumenten:

nrs. 5, 15, 23, 25/25A/25B/25C, 10, 12/12A, 14/14A, 36, 40.

Lievevrouwestraat 28 "Groene Schilt". Pand met gebosseerd gepleisterde lijstgevel.

Lourdesplein

Rijksmonument:

nr. 1 (vml noodkerk, thans wijkgebouw).

Marconilaan

Rijksmonument:

nr. 2 (gedeelte Prot. Begraafplaats, te weten 2 graftombes en twee grafmonumenten).
ook Wouwsestraatweg ongenummerd

Mastendreef

Rijksmonument:

nr. 5 (ged. R.K. Begraafplaats, t.w. vijf graftombes, een grafzerk, een grafmonument en grafkapel).

een

Moeregrebstraat

Rijksmonumenten:

nrs. 70/72 (voorhuis),

86.

Gemeentelijke monumenten:

nrs. 15-17, 19-27, 43-

45 (vernummerd tot Gevangenpoortstraat 4), 2, 4, 10-16, 18, 70/72

(achterhuis, vml.

Schuilkerk) en 84.

Moerstraatsebaan

Gemeentelijk monument:

nrs. 41, 121 (Stenen

Kamer).

Molenzichtweg

Rijksmonumenten:

nrs. 12 en 14 (complex

Boslust).

Molstraat

Gemeentelijke monumenten:

nrs. 1 (zie Fortuinstraat 7), 3, 5-7, 8, 12/12A, 14, 16-18.

Mondafseweg

Rijksmonumenten:

nrs. 68-70 en 72 (zie Olympialaan).

Mosselstraat

Gemeentelijk monument:

nr. 2 (zie ook Sint-Catharinaplein 17).

Nieuwstraat

Gemeentelijke monumenten:

nrs. 5-7/7A.

Noordsingel

Rijksmonument:

nr 95.

Gemeentelijke monumenten:

nrs. 1, 3, 5, 2-4.

Noordzijde Haven

Rijksmonumenten:

nrs. 22, 24, 28, 30, 32, 34/34A, 36, 56, 58, 60.

Gemeentelijke monumenten:

nrs. 2, 8, 12, 26/26A, 38, 52, 54, 104, 106-108; ongenummerd, sluishuisje op de plaats
van de oude Bontebrug.

Noordzijde Zoom

Rijksmonument:

nr. 73.

Gemeentelijke monumenten:

nrs. 72 en 75.

Olympialaan

Rijksmonumenten:

nrs. 68-70 en 72 (Zie Mondafseweg).

Oude Huijbergsebaan

Rijksmonumenten:

nr. 227 (molen).

Parade

Oude begraafplaats aan de
Dorpstraat in Halsteren met grafmo-
numentjes.

Parallelweg 127 "Watertoren". Ronde,
bakstenen watertoren met 16-zijdig
tentdak met een groot overstek.

Gemeentelijk monument:

Parallelweg

Rijksmonument:

Piusplein

Gemeentelijk monument:

Potterstraat

Rijksmonumenten:

Gemeentelijke monumenten:

ongenummerd (kiosk).

nr. 127 (vml. Watertoren).

ongenummerd, R.K. kerk van het Allerheiligst Hart van Jezus (zie ook Kastanjelaan 160).

nrs. 13-13a, 51, 22, 36.

nrs. 3, 9, 11, 25, 35, 47, 49, 53 (zie ook Bosstraat 14), 10/10A, 12, 16-18/18A, 20, 24, 26, 28-30, 32, 38, 40/40A, 42-44, 48.

Prins Bernhardlaan

Rijksmonumenten:

Rembrandtstraat

Gemeentelijke monumenten:

Rijkebuurtstraat

Rijksmonumenten:

Gemeentelijk monument:

Rijtuigweg

Rijksmonument:

Gemeentelijk monument:

Sint Antoniusstraat

Gemeentelijk monument:

Sint-Catharinaplein

Rijksmonumenten:

Huize St.

Gemeentelijke monumenten:

Sint-Josephstraat

Gemeentelijk monument:

Spui

Rijksmonumenten:

Stationsstraat

Rijksmonumenten:

nr. 64 en 66 (R.K. Kerk O.L.V. van Lourdes).

nrs. 48, 54-56.

nrs. 7, 9, 15, 17/17A, 19/19A, 21/21A, 23, 18, 20, 22, 28, 32/32A.

nr. 26.

nr. 44 (Groot Arsenaal), ongenummerd, Klein Arsenaal.

nr. 26.

nr. 1 (zie ook Steenbergsestraat 34).

nrs. 1A/1B/1C, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9/9A, 10, 11/11A, 12, 13/13A/13B/13C en 25 (kapel Catharina).

nrs. 17 (zie ook Mosselstraat 2), 20 (zie ook Klaverstraat 2), 21, 22, 41.

nr. 2.

nr. 1.

nrs. 5, 7, 9, 11, 13-13A, 15, 17, 19, 23-23A, 29-29A-31, 33, 12-12A (incl. hoek Wassenaarstraat 2), 14 (incl. hoek Wassenaarstraat 1), 16, 18, 20, 22, 24, 26, 28, 30, 32, 34, 36, 38, 40 en 42-44.

Gemeentelijke monumenten: nr. 25/27, 2, 4, 6, 8, 10.

Steenbergsestraat

Rijksmonumenten: nrs. 1, 1A t/m 1D, 9, 27, 6-8 (Markiezenhof) en 50.

Gemeentelijke monumenten: nrs. 3 (zie ook Beursplein 1A), 5, 7, 11, 15, 21, 23/23A, 25, 29, 31, 33, 35, 37-39, 43, 45, 47, 49, 2-4/4A (zie ook Kortemeestraat 1A), 10, 12, 16/16A, 24, 26, 34 (zie ook Sint

Antoniusstraat 1), 36-38, 40, 42, 44, 46.

Wassenaarstraat

Steenbergsestraat 50. Karakteristiek hoekpand met in metselwerk opgetrokken gevels met (geverfde) natuursteen banden, hoek en sluitstenen.

Straatbeeld Stationsstraat

Rijksmonumenten: Wassenaarstraat 1 (zie Stationsstraat 14) en 2 (zie Stationsstraat 12).
 Gemeentelijk monument: nr. 40/40A.

Watermolenstraat (Oude vissershaven)

Rijksmonument: nr. 2 (Watermolen).

Waterschans

Rijksmonument: de Waterschans

Wattweg

Gemeentelijk monument: nr. 3 (kantoorgebouw met aangebouwde bankwerkerij).

Westersingel

Gemeentelijke monumenten: nrs. 1, 3, 5, 7, 9/9A, 13.

Wilhelminaveld

Rijksmonument: nr. 96 (gebouw T).

Wijngaardstraat

Gemeentelijke monumenten: nrs. 5A, 15.

Wouwsestraat

Rijksmonument: nr. 1 (vml. militair hospitaal).

Gemeentelijke monumenten: nrs. 3-5, 11/11A, 27, 8, 10, 12/12A, 14, 20, 22, 24, 40-44, 48/48A.

Wouwsestraatweg

Rijksmonument: ongenummerd (gedeelte Prot. Begraafplaats, te weten 2 graftombes en twee grafmonumenten) (zie ook Marconilaan 2)

Zuidmolenstraat

Rijksmonument: nr. 2 (hoort bij Potterstraat 22).

Gemeentelijke monumenten: nrs. 7, 25, 39-41, 30.

Zuidzijde Haven

Rijksmonumenten: nrs. 3-5, 7, 9, 11/11A, 13/13A, 39, 39A, 41, 79 en 81.

Gemeentelijke monumenten: nrs. 1, 15, 17/17A, 21, 27-29, 33, 55, 57, 73/73A-75/75A, 77, 83-85, 129-131.

Zuidzijde Zoom/Korneel Sloomanslaan

Rijksmonument: ongenummerd, Het Ravelijn (verdedigingswerk).

Gemeentelijk monument: ongenummerd (Parkkeetje).

Zuivelplein

Rijksmonumenten: nrs. 2, 3, 4/4A.

Gemeentelijke monumenten: nrs. 5, 6, ongenummerd, stadspomp

Zuivelstraat

Rijksmonumenten: nrs. 22, 24-26.

Gemeentelijke monumenten: nrs. 1/1A, 3/3A, 7, 9, 11, 13, 15, 17, 19/19A/19B, 21/21A, 23/23A, 25, 27, 29, 31, 33, 35, 37, 39, 41, 43, 45/45A, 47, 51, 12/12A, 14/14A, 16.

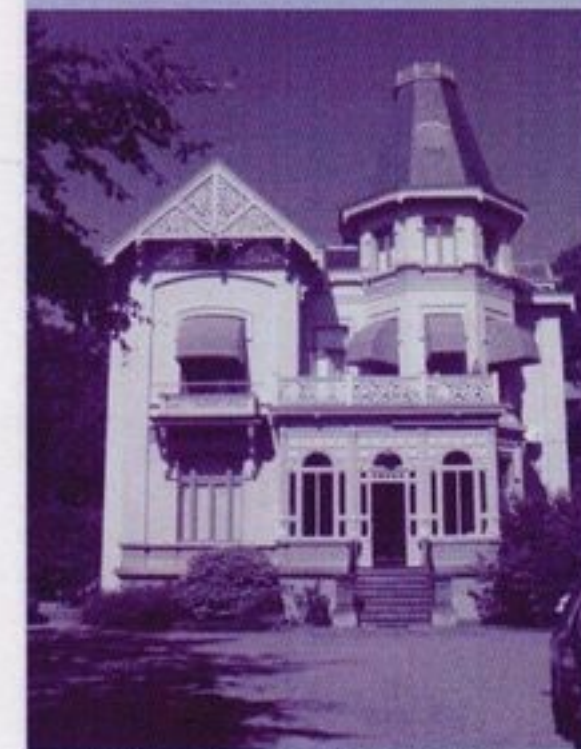
Niet-plaatselijk aangeduide objecten

- Aardwerken bij de vml. Linie
- Noordgeest en Fort Moermont.

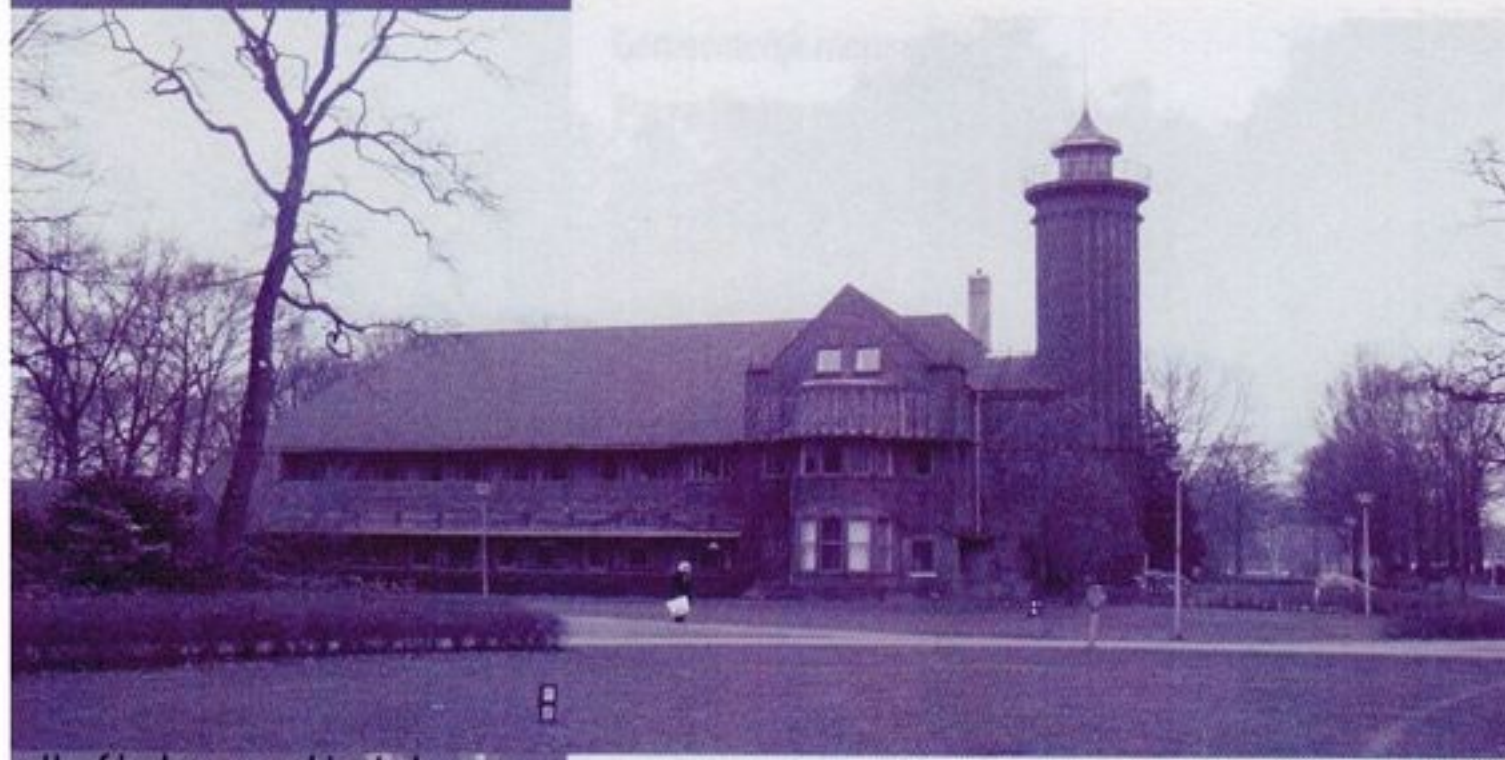
(Op diverse lokaties tussen grondgebied van Bergen op Zoom en Steenberg).

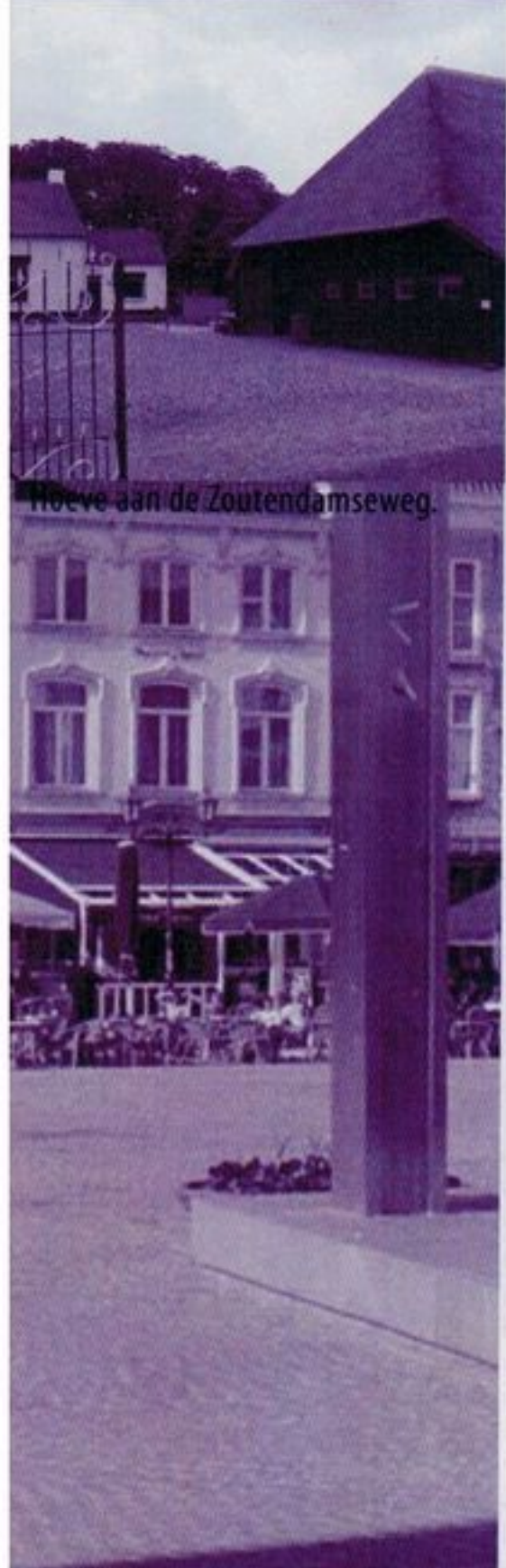
Ravelijn Op den Zoom aan de Korneel Sloomanslaan. Enig vrijwel compleet bewaard onderdeel van de naar ontwerp van Menno van Coehoorn aangelegde vestingwerken uit 1702

Landhuis van landgoed De Beek in Halsteren.

Hoofdgebouw psychiatrisch ziekenhuis Vrederust aan de Hoofdlaan te Halsteren.

Hoeve aan de Zoutendamseweg.

Geplaatste panden in de voormalige gemeente Halsteren

De Beeklaan

Rijksmonument: nr. 25 (villa en koetshuis).

Gemeentelijke monumenten: Beeklaan 29a (Hof van Ram)

Dorpsstraat

Rijksmonumenten: nrs. 20, 22, 51, 53 en 103.

Gasthuisstraat

Rijksmonument: nr. 6 (onderdeel van De Beeklaan 2)

Halsterseweg

Rijksmonument: nr. 57 (beltkorenmolen)

Hoofdlaan

Rijksmonumenten: nrs. 6 en 8

Jan Bodeweg

Rijksmonument: nr. 3(?)

Kerkstraat

Rijksmonument: nr. 71

Kladseweg

Rijksmonument: nr. 1

Kruisberg

Rijksmonumenten: nrs. 1, 2 en 3.

Slikkenburgseweg

Gemeentelijk monument nr. 4.

Slotweg

Rijksmonument: nr. 7

Zoutendamseweg

Gemeentelijk monument: nr. 1

Zuider Kreekweg

Rijksmonument: nr. 1

Niet-plaatselijk aangeduide objecten

- 6e fortelinie tussen Bergen op Zoom en Steenberghe bestaande uit de forten Roovere, Pinsen, het afgegraven fort Moermont met verbindende linie met bastions.

Geplaatst pand in de voormalige gemeente Wouw

Halstersebaan

Rijksmonument: nr. 25 Aanwijzingsbesluit ingetrokken d.d. 26 juli 2002

Colofon

Opgesteld door

Gemeente Bergen op Zoom

Sector Ruimtelijke Ontwikkeling & Beheer

Bureau Bouwen & Wonen, sectie WAM

Jacob Obrechtlaan 4

4611 AR Bergen op Zoom

T 0164-277000

F 0164-245356

Titel

Monumentennota 2004-2008

Foto's en afbeeldingen

- Beeldbank Gemeente Bergen op Zoom
- Regionaal Historisch Centrum

Opmaak en vormgeving

Afdeling Projecten, sector ROB

Bergen op Zoom, september 2004